

Mapa interesariuszy sektora rolno-spożywczego Rzeszowa i Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego wraz z charakterystyką grup

Warszawa—Rzeszów, 2025

Autorzy:

dr Paulina Sobiesiak-Penszko

dr Joanna Erbel

Katarzyna Banul-Wójcikowska

Rezultat projektu „Jaka polityka żywnościowa dla Rzeszowa?” realizowanego na podstawie umowy nr MNiSW/2024/DAP/323 w ramach zleconego przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego zadania pt. „Jaka polityka żywnościowa dla Rzeszowa?”.

Zadanie finansowane jest ze środków Ministra.

Minister Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

SPIIS TREŚCI

MAPA INTERESARIUSZY	2
CHARAKTERYSTYKA GRUP INTERESARIUSZY	3
Instytucje publiczne	3
➤ Instytucje samorządowe	3
➤ Instytucje wojewódzkie	5
➤ Instytucje krajowe	6
Rolnicy, producenci i przetwórcy żywności	9
➤ Rolnicy.....	9
➤ Działkowcy.....	14
➤ Producenci i przetwórcy żywności	15
Sektor usług i biznesu	17
➤ Handel.....	17
➤ Inne podmioty biznesowe - klastry i spółdzielnie	18
➤ Gastronomia.....	19
Społeczeństwo obywatelskie	22
➤ Lokalne NGO i ruchy społeczne	22
➤ Ponadlokalne NGO i ruchy społeczne.....	24
➤ Osoby indywidualne	26
Sektor edukacji i wiedzy	30
➤ Uczelnie wyższe.....	30
➤ Media	31
METODOLOGIA OPRACOWANIA MAPY INTERESARIUSZY	33
➤ Funkcjonalne podejście do polityki żywnościowej	33
➤ Kryteria klasyfikacji interesariuszy	34
➤ Źródła danych.....	36
PODSUMOWANIE.....	37
➤ Specyfika ekosystemu żywnościowego Rzeszowa i Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego	37
➤ Wyzwania i rekomendacje.....	40

MAPA INTERESARIUSZY

sektora rolno-spożywczego Rzeszowa i Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego

Instytucje publiczne

➤ Instytucje samorządowe

Samorządowe instytucje pełnią kluczową rolę w kształtowaniu polityki żywnościowej Rzeszowa i Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF). Odpowiadają za strategiczne planowanie lokalnej polityki żywnościowej, planowanie przestrzenne i zarządzanie przestrzenią miejską i wiejską, ochronę środowiska, zdrowie publiczne oraz rozwój gospodarczy regionu. Współpracują z innymi interesariuszami i wspierają działania z zakresu edukacji, zdrowia i zrównoważonego rozwoju. Mają też konkretne narzędzia takie jak zamówienia publiczne, by kształtować lokalną politykę żywnościową.

W procesie tworzenia i wdrażania polityki żywnościowej niezbędne jest zaangażowanie i rozwijanie współpracy szeregu jednostek samorządowych. Wśród najważniejszych z nich należy wymienić:

Urząd Miasta Rzeszowa – pełni centralną rolę w kształtowaniu polityki żywnościowej na poziomie miejskim. W szczególności istotne są następujące wydziały i jednostki organizacyjne:

- ✓ **Wydział Zarządzania Kryzysowego i Ochrony Ludności**
 - odpowiada za bezpieczeństwo mieszkańców miasta poprzez realizację zadań związanych z zarządzaniem kryzysowym, ochroną ludności oraz obroną cywilną.
- ✓ **Wydział Klimatu i Środowiska** (w skład którego wchodzi Oddział ds. Energetyki, Ochrony Przyrody i Gospodarki Wodnej oraz Klimatu i Środowiska; w ich ramach funkcjonuje też Referat Rolnictwa)
 - odpowiada m.in. za realizację zadań wynikających z ustawy prawo ochrony środowiska, retencję wód, działania na rzecz zrównoważonego zarządzania zasobami, edukację ekologiczną mieszkańców i wsparcie dla rolnictwa.
- ✓ **Biuro Rozwoju Miasta Rzeszowa**
 - odpowiada za planowanie przestrzenne, w tym wyznaczanie terenów pod miejskie targowiska, ogrody społeczne czy przestrzenie do sprzedaży lokalnej żywności.
- ✓ **Wydział Pomocy Społecznej UM Rzeszów**
 - odpowiada za realizację zadań z zakresu polityki społecznej, wspierania osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej oraz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. W kontekście polityki żywnościowej mógłby działać na rzecz dostępu do żywności dla osób w trudnej sytuacji, wspierać lokalne i społeczne inicjatywy dot. żywności poprzez integrację działań pomocowych, edukacyjnych i społecznych.
- ✓ **Wydział Gospodarki Komunalnej**
 - zajmuje się m.in. gospodarką odpadami, w tym bioodpadami, które są istotnym elementem zrównoważonego systemu żywnościowego.

✓ **Wydział Marki Miasta, Współpracy Gospodarczej i Turystyki**

- zajmuje się promocją miasta, budowaniem jego wizerunku, wspieraniem rozwoju gospodarczego oraz turystyki. Może wspierać lokalny system żywnościowy poprzez m.in. promocję lokalnej żywności jako elementu marki miasta, wspieranie rozwoju agroturystyki poprzez współpracę z producentami lokalnej żywności, w tym gospodarstwami ekologicznymi.

✓ **Zarząd Zieleni Miejskiej**

- odpowiada za zarządzanie terenami zielonymi, parkami i skwerami oraz dbałość o ich rozwój i utrzymanie. Jego działalność może znacząco wspierać lokalny system żywnościowy m.in. poprzez tworzenie i rozwój miejskich ogrodów społecznych, rozwój rolnictwa miejskiego, wspieranie bioróżnorodności, promowanie edukacji ekologicznej i żywnościowej.

✓ **Zarząd Transportu Miejskiego**

- może wspierać logistykę dostaw lokalnej żywności, np. poprzez rozwój miejskich systemów dystrybucji.

✓ **Urban Lab Rzeszów**

- jako laboratorium miejskie, może znacząco przyczynić się do rozwoju i wdrażania lokalnej polityki żywnościowej, działając na styku samorządu, nauki, biznesu i społeczności lokalnej. Jego funkcja jako przestrzeni eksperymentalnej i konsultacyjnej pozwala testować oraz wdrażać rozwiązania w obszarze zrównoważonego systemu żywnościowego (np. w zakresie krótkich łańcuchów dostaw, łączenia różnych grup interesariuszy polityki żywnościowej).

Gminy Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego

- samorządy gminne ROF mają istotny wpływ na lokalne rolnictwo, handel oraz infrastrukturę dystrybucji żywności. Mogą wspierać producentów poprzez organizację targowisk, promocję krótkich łańcuchów dostaw oraz planowanie przestrzenne uwzględniające rozwój rolnictwa i przetwórstwa.

Rada Miasta Rzeszowa oraz Rady Gmin ROF

- mogą odgrywać kluczową rolę w kształtowaniu i wspieraniu lokalnej polityki żywnościowej poprzez wykorzystanie swoich ustawowych kompetencji m.in. w zakresie przyjmowania strategii i programów, budżetu, uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, podejmowanie uchwał w sprawach podatków i opłat w granicach określonych w odrębnych ustawach. W kontekście polityk żywnościowych ich rola obejmuje m.in. kwestie środków na działania wspierające lokalnych producentów, rozwój targowisk oraz kampanie edukacyjne związane z żywnością.

Samorządowe placówki edukacyjne

- szkoły, przedszkola i inne placówki oświatowe są ważnymi instytucjami w systemie żywnościowym miasta. Współpraca samorządu z sektorem edukacji może skutkować m.in. wdrażaniem programów żywieniowych, promocją lokalnej żywności w stołówkach szkolnych i tworzeniem rynków zbytu dla

okolicznych rolników, przeciwdziałaniu marnowania żywności czy realizacją działań edukacyjnych na temat rolnictwa i bezpieczeństwa żywnościowego.

Instytucje pomocy społecznej

- ośrodki pomocy społecznej (OPS) i domy pomocy społecznej (DPS) są istotnymi elementami systemu żywnościowego, łącząc wsparcie dla osób w trudnej sytuacji z edukacją, redukcją marnotrawstwa i promocją lokalnej żywności. Ich działania mogą obejmować m.in. inicjatywy żywnościowe (np. mogą angażować swoich podopiecznych w miejskie ogrodnictwo społeczne, kuchnie społeczne czy warsztaty kulinarne, umożliwiając im zdobycie nowych umiejętności i integrację społeczną). Ośrodki i domy pomocy mogą też nawiązywać partnerstwa z lokalnymi rolnikami i producentami, kupując świeże, sezonowe produkty bezpośrednio od nich, co będzie miało wpływ zarówno na poprawę jakości żywności serwowanej w DPS, jak i wsparcie lokalnej gospodarki i zrównoważonego rolnictwa.

Samorządowe instytucje ochrony zdrowia

– szpitale, przychodnie oraz stacje sanitarno-epidemiologiczne mogą brać udział w kształtowaniu polityki żywnościowej poprzez działania z zakresu monitorowania jakości i bezpieczeństwa żywności dostępnej na rynku lokalnym oraz edukacji żywieniowej.

Starostwa powiatowe

– w przypadku gmin ROF ważną rolę w budowaniu i wdrażaniu polityk żywnościowych mogą odgrywać także starostwa powiatowe, których zadania obejmują wiele obszarów kluczowych dla systemu żywnościowego, takich jak edukacja, zdrowie publiczne, rolnictwo, ochrona środowiska czy rynek pracy. Dzięki temu powiaty mogą działać jako koordynatorzy i integratorzy działań różnych interesariuszy (np. pełniąc funkcję łącznika między gminami a instytucjami wojewódzkimi i krajowymi), wspierając zarówno gminy, jak i sektor prywatny oraz organizacje społeczne. Ich działania mogą koncentrować się na edukacji, wsparciu rolnictwa, poprawie infrastruktury transportowej, ochronie środowiska oraz polityce społecznej, przyczyniając się do budowania lokalnej odporności na kryzysy żywnościowe i wzmacniania samowystarczalności regionów.

➤ Instytucje wojewódzkie

Instytucje szczebla regionalnego, takie jak Urząd Marszałkowski i jednostki inspekcyjne, jak np. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Roślin i Nasiennictwa (WIORiN) czy Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna (WSSE) odgrywają istotną rolę w tworzeniu programów rozwoju rolnictwa, ochrony środowiska i zdrowia publicznego. Koordynują wdrażanie strategii regionalnych i funduszy unijnych. Ich znaczenie z perspektywy polityk żywnościowych odnosi się również do wspierania inicjatyw na poziomie lokalnym oraz integracji działań z tego obszaru na poziomie wojewódzkim.

Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego

- ✓ **Koordinacja regionalnej polityki rolno-spożywczej:** Urząd Marszałkowski odgrywa istotną rolę w kształtowaniu i wdrażaniu polityki rolno-spożywczej województwa, w tym wspieraniu działań związanych z rolnictwem, produkcją żywności, rozwojem obszarów wiejskich oraz promocją lokalnych produktów rolnych. Poprzez Programy Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) może wspierać rolników i producentów żywności z Rzeszowa i okolic, oferując dofinansowania, doradztwo czy inicjatywy wspierające krótki łańcuch dostaw.
- ✓ **Rozwój infrastruktury i promocja:** Urząd Marszałkowski może również realizować projekty mające na celu poprawę infrastruktury niezbędnej do funkcjonowania systemu żywnościowego, np. budowę rynków hurtowych, magazynów czy miejsc sprzedaży lokalnej żywności. Ma również duży wpływ na promocję regionu, w tym produktów lokalnych i ekologicznych, w celu poprawy dostępu do tych produktów na innych rynkach.

Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna (WSSE)

- odgrywa kluczową rolę w monitorowaniu jakości i bezpieczeństwa żywności. Instytucja ta kontroluje produkty spożywcze na każdym etapie – od produkcji, przez handel, po dystrybucję. Jej zadaniem jest zapewnienie, że produkty spożywcze oferowane na rynku są zgodne z obowiązującymi normami i nie stanowią zagrożenia dla zdrowia publicznego. Poprzez działania edukacyjne i informacyjne może angażować się w temat zdrowego odżywiania i bezpieczeństwa żywnościowego, promując wśród mieszkańców Rzeszowa i województwa podkarpackiego wiedzę na temat wysokiej jakości żywności oraz znaczenia diety opartej o produkty lokalne i sezonowe.

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Roślin i Nasiennictwa (WIORiN)

– jego działania (takie jak m.in. kontrola stosowania środków ochrony roślin, badania pozostałości środków ochrony roślin w produktach rolnych, promowanie regionalnych odmian roślin, które lepiej adaptują się do lokalnych warunków klimatycznych i glebowych, co wspiera odporność systemu żywnościowego) mają istotny wpływ na stabilność systemu żywnościowego, ochronę zdrowia konsumentów, wspieranie lokalnych producentów oraz ograniczanie wpływu rolnictwa na środowisko. Dzięki temu WIORiN może stanowić ważne ogniwo w realizacji polityki żywnościowej zarówno na poziomie wojewódzkim, jak i lokalnym, w tym w Rzeszowie i Rzeszowskim Obszarze Funkcjonalnym.

➤ Instytucje krajowe

Krajowe instytucje, takie jak ministerstwa, agencje rządowe i instytucje centralne, odgrywają istotną rolę w kształtowaniu polityki żywnościowej, **tworząc ramy prawne i strategiczne**, które wpływają na funkcjonowanie sektora rolno-spożywczego. Ich decyzje mają **przełożenie na kierunki wsparcia, regulacje i normy**, wsparcie finansowe i merytoryczne dla lokalnych samorządów, producentów żywności i konsumentów.

- ✓ **Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi (MRiRW)** - jest głównym organem odpowiedzialnym za politykę rolną, rozwój obszarów wiejskich i bezpieczeństwo żywnościowe w Polsce.

Jego wpływ na politykę żywnościową obejmuje m.in:

- tworzenie krajowych strategii i programów związanych z rolnictwem, produkcją i dystrybucją żywności, które wyznaczają kierunki także dla lokalnych polityk żywnościowych,
- regulowanie bezpieczeństwa żywności poprzez przepisy dotyczące jakości produktów, norm sanitarnych i systemów certyfikacji,
- wspieranie lokalnych producentów poprzez dotacje, programy rozwoju rolnictwa ekologicznego i krótkich łańcuchów dostaw,
- promowanie zrównoważonego rolnictwa i ochrony środowiska, co przekłada się na także na możliwości rozwoju rolnictwa miejskiego i periurbanistycznego.

- ✓ **Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR)** - zarządza środkami publicznymi wspierającymi rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich. Jej rola w polityce żywnościowej to m.in.

- wypłata dopłat bezpośrednich i funduszy unijnych wspierających produkcję rolną, co wpływa na stabilność dostaw żywności,
- wsparcie finansowe dla rolników i przedsiębiorców zajmujących się przetwórstwem żywności i lokalnymi rynkami rolnymi,
- programy modernizacji gospodarstw rolnych, które mogą zwiększać efektywność produkcji żywności,
- wspieranie rolnictwa ekologicznego i inwestycji w innowacyjne technologie rolnicze.

- ✓ **Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa (KOWR)** - zajmuje się gospodarowaniem zasobami rolnymi i wspieraniem rozwoju rynku rolno-spożywczego. Jego wpływ na politykę żywnościową obejmuje m.in:

- zarządzanie gruntami rolnymi, które mogą być wykorzystywane na potrzeby rolnictwa miejskiego i lokalnych inicjatyw żywnościowych,
- wsparcie dla krótkich łańcuchów dostaw poprzez promocję sprzedaży bezpośredniej i współpracę z producentami regionalnymi,
- programy wspierające polską i lokalną żywność, co może wpływać na lokalnych rolników i przetwórców,
- nadzór nad rezerwami strategicznymi żywności, co ma znaczenie w sytuacjach kryzysowych.

- ✓ **Główny Urząd Statystyczny (GUS)** - dostarcza kluczowych danych m.in. na temat produkcji i konsumpcji żywności, które są niezbędne do planowania polityk żywnościowych. Jego zadania w tym zakresie obejmują:

- monitorowanie struktury rolnictwa i rynku żywnościowego, co pomaga w dostosowaniu polityk lokalnych do realnych potrzeb,
 - zbieranie danych o cenach żywności, kosztach produkcji i dostępności produktów, co umożliwia skuteczniejsze planowanie interwencji rządowych i samorządowych,
 - analiza zmian demograficznych i trendów konsumpcyjnych, które wpływają na strategię dotyczące dostępności żywności.
- ✓ **Ministerstwo Klimatu i Środowiska** - kształtuje polityki związane z zrównoważonym rolnictwem i gospodarką wodną, które mają wpływ na produkcję żywności. Do jego działań należą m.in:
- tworzenie regulacji dotyczących ochrony środowiska w rolnictwie,
 - wsparcie dla programów ochrony gleb i wód,
 - promowanie gospodarki o obiegu zamkniętym, np. poprzez ograniczanie marnowania żywności.
- ✓ **Państwowa Inspekcja Sanitarna (Sanepid)** - nadzoruje bezpieczeństwo żywności i higienę produkcji, wpływając na jakość produktów spożywczych dostępnych na rynku. Wspiera polityki żywnościowe m.in. poprzez:
- kontrole zakładów przetwórczych, sklepów i restauracji w celu zapewnienia wysokiej jakości żywności,
 - edukację konsumentów i producentów w zakresie zdrowego odżywiania i bezpieczeństwa żywności,
 - monitorowanie zagrożeń epidemiologicznych związanych z żywnością, co ma kluczowe znaczenie dla zdrowia publicznego.

Działania krajowych instytucji **przekładają się na samorządowe polityki żywnościowe**, ponieważ:

- **lokalne strategie żywnościowe muszą być zgodne z krajowymi regulacjami**, dotyczącymi bezpieczeństwa żywności, rolnictwa ekologicznego czy planowania przestrzennego.
- **samorządy korzystają z krajowych programów i funduszy**, np. dofinansowania dla rolników, lokalnych przetwórców czy edukacji żywieniowej w szkołach.
- instytucje takie, jak **KOWR i ARiMR mogą wspierać lokalne inicjatywy**, np. rozwój miejskiego rolnictwa, sprzedaży bezpośredniej czy systemów dystrybucji żywności w szkołach i instytucjach publicznych.
- **dane GUS i monitoring rynku spożywczego** pomagają samorządom w podejmowaniu decyzji dotyczących np. lokalizacji targowisk, wsparcia dla lokalnych producentów czy strategii przeciwdziałania marnowaniu żywności.

➤ Rolnicy

Rolnicy to kluczowi interesariusze miejskiej polityki żywnościowej. Jako producenci żywności stanowią podstawę systemu, zapewniając świeże produkty konsumentom oraz surowce przetwórcom. W dobie przeplatających się kryzysów klimatycznego, geopolitycznego, środowiskowego i zdrowotnego miasta powinny dążyć do zabezpieczenia możliwie lokalnej produkcji, która zapewni im samowystarczalność w sytuacji przerwania łańcucha dostaw. W kontekście miejskiej polityki żywnościowej, rolnicy interesują nas z jednej strony jako osoby posiadające kompetencje, doświadczenie oraz wiedzę z zakresu produkcji żywności, z drugiej jako posiadacze większości gruntów rolnych.

Szczególnie ważni w kontekście tworzenia zrównoważonych systemów żywnościowych są **rolnicy ekologiczni** (posiadający odpowiedni certyfikat jakości) oraz rolnicy prowadzący różnego rodzaju **zrównoważone praktyki rolnicze**. Warto dodać, że istnieje grupa rolników, którzy prowadzą ekologiczną produkcję, ale - z różnych względów (biurokracja, brak sensu ekonomicznego) nie decydują się na wystąpienie o certyfikat. Dostarczają wysokiej jakości żywność oraz wspierają zachowanie a czasem nawet odbudowę bioróżnorodności, tak ważnej dla jakości życia mieszkańców miast w dobie zmiany klimatu.

Rzeszowski Obszar Funkcjonalny – potencjał produkcyjny

Rzeszów – w porównaniu z innymi dużymi miastami Polski - znajduje się w szczególnie korzystnym położeniu, jeśli chodzi o dostęp do wartościowych gruntów rolnych. *Na terenie Rzeszowa występują gleby, które stanowią jeden z najcenniejszych komponentów środowiska przyrodniczego z uwagi na ich wartość przyrodniczą i użytkową. Włączenie w granice miasta okolicznych wsi: Przybyszówki, Bzianki, Zwiężczy, Budziwoja, Matysówki i Słociny, a od stycznia 2021 roku także Pogwizdowa Nowego, spowodowało nie tylko zwiększenie jego powierzchni, ale także znaczący wzrost udziału terenów rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Obecnie powierzchnia gruntów rolnych wszystkich klas zajmuje 59,89% obszaru miasta. Gleby klas I–III zajmują łącznie 59,23 km², co stanowi około 45,92% powierzchni miasta, klas IVa i IVb – 11,64 km² (9,03%), natomiast gleby klas V i VI – łącznie 2,13 km² (ok. 1,65%).¹*

Jeśli uwzględnimy strukturę użytkowania terenu, to w Rzeszowie znajduje się **4642.46 ha (35,99%) gruntów ornych, sadów, wód na gruntach rolnych**, 1286.27 ha (9,97%) łąk i pastwisk, 585.11 ha (4,54%) terenów rolnych zadrzewionych². Warto zestawić te liczby z danymi z bazy ARMiR, zawierającej informacje o gruntach rolnych, do których pobierane są dopłaty. Według tego rejestru w 2024 roku w Rzeszowie było 1 860,00 ha użytków rolnych, na których uprawia się głównie zboża i rzepak, oraz na znacznie mniejszą skalę owoce i warzywa. W Rzeszowie hoduje się również

¹ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Rzeszowa, Rzeszów, wrzesień 2023, s. 132.

² Ibidem, s. 31.

zwierzęta, choć z takiej działalności wykluczono znaczną część miasta ze względu na uciążliwość dla mieszkańców.

Taka rozbieżność między danymi miasta oraz ARMiR wskazuje na niewysoki stopień rolniczego wykorzystania gruntów rolnych w Rzeszowie³. Ma to związek ze zjawiskiem szybkiej urbanizacji, większe gospodarstwa są dzielone i sprzedawane pod inwestycje, głównie na potrzeby mieszkaniowe⁴. Tendencja ta jest widoczna w większości stref podmiejskich większych polskich miast.

Zaplecze produkcyjne Rzeszowa wzrośnie niemal dwudziestokrotnie, gdy doliczymy do niego użytki rolne z Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego. Według bazy danych ARMiR⁵ **w gminach ROF (bez Rzeszowa) użytki rolne stanowią 31 808,99 ha**. Najważniejsze uprawy to ponownie zboża i rośliny oleiste. Mamy tu też znaczący areal przeznaczony pod owoce miękkie jak borówka, porzeczka, ponadto ziemniaki, dynię, jabłka i aronię. Produkuje się również rośliny pastewne. Najwięcej użytków mamy odpowiednio w gminach Łańcut (wiejska) - 5682,27 ha, Boguchwała - 3 461,88 ha, Błazowa - 3 208,02 ha i Świlcza - 3 200,52 ha. Warto dodać, że część obszarów wiejskich z gmin ROF jest jednocześnie częścią **obszaru ochrony gleb dla celów produkcji rolniczej** czyli jednego z obszarów funkcjonalnych województwa podkarpackiego. Należą do nich: Krasne, Chmielnik, Tyczyn, Lubenia, Czudec, Boguchwała, Świlcza, Trzebownisko. Niemal cały ten obszar (poza gminą Trzebownisko) został uznany za szczególnie cenny dla produkcji rolniczej.⁶

Charakterystyki obszarów rolnych dla gmin otaczających Rzeszów mówią o **dominacji rolnictwa małoskalowego**, gospodarstwach, w których rolnictwo nie stanowi podstawy utrzymania.

Rolnictwo Podkarpacia

Warto spojrzeć na rolnictwo Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego jako element rolnictwa podkarpackiego. Szczególnie, że dane spisu rolnego 2020 roku zostały przedstawione właśnie w ujęciu wojewódzkim.

Rolnictwo w województwie podkarpackim cechuje się dużym rozdrobnieniem gospodarstw, choć w ostatnich latach widoczny jest trend ich konsolidacji. W 2020 roku średnia powierzchnia gospodarstwa wynosiła 5,8 ha, co oznacza wzrost w porównaniu z 2010 rokiem. Zmniejszyła się liczba małych gospodarstw, a jednocześnie przybyło tych o powierzchni powyżej 15 ha.

Produkcja roślinna w regionie jest zdominowana przez uprawę zbóż. Zmniejszył się areal upraw ziemniaków, natomiast znacząco wzrosła powierzchnia upraw rzepaku i rzepiku. **Hodowla zwierząt**

³ Chrobak T.: *Symbolika ruralna i agrarna we współczesnej przestrzeni miejskiej Rzeszowa* [w:] Malikowski M., Kinal J., Palak M., Halik J. (red.) *Wybrane problemy współczesnych miast. Kultura, symbolika, promocja*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów, 2015, 46.

⁴ *Studium...*, s. 134.

⁵ ARMiR Powierzchnie upraw w gminach (Dane w hektarach z wniosków o przyznanie płatności bezpośrednich) <https://rejestrupraw.arimr.gov.pl/>

⁶ Obszary funkcjonalne w województwie podkarpackim, Zarząd Województwa Podkarpackiego, Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie, Rzeszów 2015, s. 76.

w województwie wykazuje wyraźny spadek. Pogłowie bydła zmniejszyło się o ponad 30%, a świń aż o 54,4%, co stanowi znacznie większy spadek niż średnia krajowa. Liczba drobiu również spadła, w przeciwieństwie do ogólnopolskiego trendu wzrostowego⁷. Tendencje opisane dla regionu mają swoje odzwierciedlenie w Rzeszowskim Obszarze Funkcjonalnym.

Województwo Podkarpackie zauważa doskonałe warunki do rozwoju rolnictwa ekologicznego (dobre gleby, niskie zanieczyszczenie) i aktywnie stawia na produkcję i promocję żywności wysokiej jakości. Aktywność podkarpacia oraz Rzeszowa w tym zakresie została zauważona przez Stowarzyszenie "Polska Ekologia": *Rzeszów należy do grona „Miast Wojewódzkich Wysokiej Reputacji”, a organizowane tam przez Podkarpacki Urząd Marszałkowski targi „Ekogala” mają duży wpływ na niezłą punktację [...]. Rzeszów uważany jest za pioniera organizowania targów żywności ekologicznej. I od początku w wymiarze międzynarodowym. W grudniu staje się ważną Eko spiżarnią. Podkarpacie przoduje w organizowaniu imprez promujących produkty regionalne, ekologiczne i pochodzące z gospodarstw rodzinnych.*⁸

Rolnicy jako interesariusze miejskiej polityki żywnościowej Rzeszowa

Pytanie, które warto zadać, brzmi: ilu rolników znajduje się w Rzeszowskim Obszarze Funkcjonalnym? Odpowiedź na to pytanie nie należy jednak do najprostszych. Wykazał to Tadeusz Chrobak, próbując odpowiedzieć na pytanie o liczbę rolników w Rzeszowie na potrzebę swoich badań. Mimo że uzyskał dane z licznych instytucji, które zbierają informacje o lokalnych rolnikach na potrzeby swojej działalności, to jednak dane te znacząco się różniły i nie pozwoliły autorowi w sposób definitywny odpowiedzieć na tak zadane pytanie⁹. W kontekście polityk żywnościowych najbardziej interesują nas rolnicy aktywnie produkujący żywność na rynek, ale ważna jest również grupa produkująca na własne potrzeby, szczególnie, że można podejrzewać, że jest ona stosunkowo duża. Dokładne określenie wielkości tych grup wymaga nie tylko wystąpienia o dane udostępniane powszechnie do różnych instytucji, ale z dużym prawdopodobieństwem również przeprowadzenie badań terenowych, co wykracza poza zakres niniejszej analizy. Większe zrozumienie charakterystyki oraz zróżnicowania tej grupy umożliwią badania jakościowe, które zostaną przeprowadzone w kolejnej fazie projektu.

⁷ <https://rzeszow.uw.gov.pl/aktualnosci/nowe-wyzwania-dla-rolnictwa-i-obszarow-wiejskich> <https://nowiny24.pl/na-podkarpaciu-zmniejsza-sie-powierzchnia-upraw-to-jeden-z-wnioskow-wstepnych-wynikow-powszechnego-spisu-rolnego-2020/ar/c8-15837573>

⁸ <https://www.polskaekologia.org/index.php/aktualnosci/417-to-co-w-eko-najlepsze-w-jasionce-pod-rzeszowem>

⁹ Chrobak T, op. cit., s. 47. Badanie prowadzone było w 2015 roku, kolejne instytucje podały następujące dane o liczbie rolników:

- UM Wydział Finansowy. Płatnicy podatku rolnego w 2014 r. - 35 210
- UM Wydział Finansowy. Płatnicy podatku rolnego od pow. 1 ha i więcej w 2014 r. - 7 876
- PSR GUS. Użytkownicy gospodarstw rolnych (kierujący) w 2019 r. - 6 083
- KRUS. Ubezpieczeni w KRUS w 2014 r. - 1 466
- ARiMR. Osoby fizyczne korzystające z dopłat obszarowych w 2014 r. - 1 909
- PSR GUS. Gospodarstwa domowe o dochodach 50% z produkcji rolnej w 2010 r. - 144

Rolnicy ekologiczni

Dysponujemy za to dość dokładnymi danymi na temat ilości certyfikowanych **rolników ekologicznych**. Wiedzy takiej dostarcza nam ogólnodostępna baza certyfikowanych producentów żywności UE.

Według Raportu o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2021–2022 w 2021 w województwie podkarpackim było 1005 gospodarstw certyfikowanych, co stanowiło 4,6% w skali kraju; a w 2022 943 gospodarstw, co stanowiło 4,12% w skali kraju. W ROF odnotowaliśmy ok. 50 gospodarstw rolnych oraz firm, które w 2025 występują w bazie producentów żywności certyfikowanej w kategorii producenci. W tej grupie dominują gospodarstwa rolne.

Analizując produkowane towary, trudno określić dominujący model produkcji wśród rolników ekologicznych ROF. Mamy zarówno uprawy wyspecjalizowane, skupione na jednym produkcie bądź grupie produktów: pszenicy lub owocach (borówkach, jabłkach) ale też gospodarstwa produkujące różnorodny asortyment owoców, warzyw, ziół, hodujący zwierzęta. Badanie pokazało, że część producentów ekologicznych prowadzi również inne działalności gospodarcze, co wpisywałoby ich w grupę mniejszych gospodarstw rolnych, które stanowią tylko część dochodu rolnika. Dość duża liczba rolników specjalizujących się w uprawie owoców miękkich, może się wiązać z działaniem na tym terenie Podkarpackiej Grupy Producentów Borówek “Elliot”.

Ze względu na działania promocyjne prowadzone przez władze województwa oraz izby rolnicze można przypuszczać, że rolnictwo ekologiczne będzie się dalej rozwijać na tym terenie. Jak już wspomniano wyżej w dokumentach strategicznych łączy się produkcję wysokiej jakości żywności z rozwojem turystyki na tym obszarze.

Zrzeszenia rolników oraz instytucje branżowe

Zrzeszenia rolników to ważni interesariusze lokalnych polityk żywnościowych, reprezentują głosy większych grup rolników, mają szerszy ogłód na problemy i potrzeby branży oraz odpowiedni kanał dotarcia do rolników indywidualnych. Dysponują też swoistym autorytetem, który może ułatwić kontakt z resztą grupy. Do grupy interesariuszy miejskich polityk żywnościowych, którzy jednocześnie mają duży wpływ na rolników oraz pozostają w ciągłym kontakcie z lokalnymi rolnikami należą także instytucje branżowe, jak ośrodki wsparcia rolników.

Rzeszowski Obszar Funkcjonalny znajduje się w specyficznej sytuacji, bo na jego terenie mają siedziby ogólnowojevodzkich zrzeszeń i instytucji rolniczych. To może w znaczący sposób ułatwić współpracę z nimi w realizacji zadań z zakresu polityki żywnościowej. Szczególnie, że wiele z tych organizacji już współpracuje między sobą oraz z miastem.

Podkarpacka Izba Rolnicza

Podkarpacka Izba Rolnicza to samorząd rolniczy, który reprezentuje interesy wszystkich gospodarstw rolnych na terenie województwa podkarpackiego. Jej działalność opiera się na monitorowaniu sytuacji rolników oraz identyfikowaniu ich potrzeb i problemów. Organizacja zrzesza

262 delegatów w 21 Radach Powiatowych, a jej najważniejszym organem jest Walne Zgromadzenie, w skład którego wchodzi 42 przedstawicieli. Poprzez regularne spotkania i konsultacje, Izba aktywnie działa na rzecz rolników, dążąc do rozwiązywania ich problemów i wspierania rozwoju rolnictwa w regionie.

Podkarpackie Stowarzyszenie Rolnictwa Ekologicznego „EKO GAL” w Chmielniku

Podkarpackie Stowarzyszenie Rolnictwa Ekologicznego „EKO GAL” z siedzibą w Chmielniku to jedno z kluczowych zrzeszeń działających na rzecz rozwoju rolnictwa ekologicznego w województwie podkarpackim. Stowarzyszenie aktywnie uczestniczy w budowaniu tożsamości rolnictwa ekologicznego na Podkarpaciu poprzez organizację szkoleń, warsztatów, konferencji i wydarzeń branżowych. Jego celem jest podnoszenie kompetencji rolników w zakresie metod ekologicznych, zwiększanie świadomości konsumentów oraz rozwój lokalnych rynków zbytu dla certyfikowanej żywności. „EKO GAL” jest współorganizatorem jednego z najważniejszych wydarzeń poświęconych żywności ekologicznej w regionie – Ekogali, czyli Międzynarodowych Targów Żywności Ekologicznej. Wydarzenie to odbywa się cyklicznie w Rzeszowie i gromadzi szerokie grono wystawców z Polski i zagranicy.

Związek Stowarzyszeń „Podkarpacka Izba Rolnictwa Ekologicznego” (PIRE)

Organizacja zrzeszająca od 2005 r. producentów i przetwórców żywności ekologicznej z Podkarpacia. Działa na rzecz rozwoju rolnictwa ekologicznego w regionie – prowadzi doradztwo dla rolników, organizuje szkolenia i coroczną Podkarpacką Konferencję Rolnictwa Ekologicznego. Jest współorganizatorem międzynarodowych targów żywności Ekogala w Rzeszowie-Jasionce – jednego z największych wydarzeń poświęconych eko-żywności w Polsce.

Stowarzyszenie Winiarzy Podkarpacia

Stowarzyszenie koncentruje się na działaniach związanych z uprawą winorośli i produkcją win gronowych, oferując wsparcie merytoryczne i organizacyjne dla rolników oraz grup producenckich zainteresowanych profesjonalnym winiarstwem. Promuje wysoką jakość wyrobu wina, metody uprawy przyjazne środowisku oraz popularyzuje krajowe wina gronowe i polskie tradycje winiarskie. Istotnym aspektem działalności stowarzyszenia jest również pielęgnowanie regionalnych przepisów i procesów produkcji win oraz kultywowanie tradycji domowego wyrobu napojów alkoholowych.

Wojewódzki Związek Pszczelarzy w Rzeszowie

Wojewódzki Związek Pszczelarzy w Rzeszowie to organizacja, która zrzesza pszczelarzy z całego Podkarpacia. Obecnie w jego strukturach znajduje się 2723 pszczelarzy, którzy opiekują się 75 796 rodzinami pszczelimi. Związek odgrywa kluczową rolę w rozwoju pszczelarstwa w regionie, oferując wsparcie i edukację dla swoich członków. Organizuje szkolenia i warsztaty, współpracuje w tym celu między innymi z Podkarpackim Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego w Boguchwale.

Oprócz działań edukacyjnych Związek prowadzi działalność informacyjną, dostarczając bieżące aktualności dotyczące pszczelarstwa, zdrowia pszczół oraz dostępnych programów wsparcia. Umożliwia również pszczelarzom dostęp do specjalistycznych sklepów, w których można zaopatrzyć

się w niezbędny sprzęt i akcesoria. Istotnym aspektem działalności jest także promocja podkarpackich miodów, co przyczynia się do popularyzacji lokalnych produktów pszczelich. Związek aktywnie angażuje się w ochronę zdrowia pszczół, monitorując zagrożenia, takie jak zgnilec amerykański. Dzięki współpracy z pszczelarzami podejmuje działania mające na celu profilaktykę i zwalczanie chorób pszczelich.

Podkarpacki Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Boguchwale (PODR)

Podkarpacki Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Boguchwale to państwowa jednostka organizacyjna, której celem jest wspieranie rolników i mieszkańców obszarów wiejskich. Ośrodek prowadzi doradztwo w zakresie rolnictwa, rozwoju wsi, rynków rolnych oraz gospodarstwa domowego, dążąc do zwiększenia dochodów rolników, podnoszenia konkurencyjności gospodarstw oraz wspierania zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich.

PODR odgrywa kluczową rolę w transferze wiedzy i innowacji, poprawie jakości produktów rolnych oraz ich promocji na rynkach lokalnych, przyczyniając się do rozwoju rolnictwa i poprawy warunków życia na wsi. W tym kontekście może okazać się strategicznym partnerem miasta w kształtowaniu i wdrażaniu polityk żywnościowych.

➤ Działkowcy

Działkowcy to niezwykle ważna grupa z punktu widzenia polityk żywnościowych miasta i dążenia do samowystarczalności żywnościowej. Co prawda indywidualne osoby dysponują niewielkim potencjałem wytwórczym, ale sam fakt kultywowania praktyk ogrodniczych czyni je ważnym zasobem wiedzy i umiejętności. Poza tym warto podkreślić, że rozległość rzeszowskich ogrodów działkowych wskazuje, że mamy do czynienia z bardzo dużą grupą (kilka tysięcy osób). Medialne doniesienia na temat protestów działkowców przeciwko likwidacji ogródków działkowych świadczy też o ich wysokim poziomie zorganizowania i zaangażowania¹⁰.

Oczywiście ogrody działkowe mają wiele funkcji, część działkowców nie musi być zaangażowana, ani zainteresowana uprawą żywności, tylko korzystać z działek wyłącznie rekreacyjnie. Niemniej trendy pokazują, że zainteresowani samodzielną produkcją żywności w miastach jest coraz większe i ważny jest tu potencjał produkcyjny, który miasto może też poprzez odpowiednie polityki wzmacniać i uaktywniać. Z pewnością niezbędne byłoby przeprowadzenie badania dotyczącego praktyk ogrodniczych i rolniczych stosowanych przez działkowców, skali produkcji żywności i jej wykorzystania oraz działań promocyjnych zachęcających działkowców do korzystania z tych terenów w sposób przyjazny środowisku, wspierający miejską bioróżnorodność.

Ogrody działkowe w Rzeszowie stanowią ważny element zieleni miejskiej, zapewniając mieszkańcom możliwość uprawy roślin, relaksu i integracji społecznej. Większość z nich jest wyposażona w podstawową infrastrukturę, taką jak dostęp do wody i energii elektrycznej, a także domy działkowca, gdzie odbywają się spotkania i szkolenia. Niektóre ogrody, jak ROD „Przyszłość” czy ROD „Walter”, zdobyły nagrody za wzorowe zagospodarowanie.

¹⁰ [Polski Związek Działkowców - Media o nas](#)

W Rzeszowie mamy dwadzieścia sześć ogrodów działkowych zajmujących łączny obszar ponad 200 ha¹¹. Różnią się one wielkością – od kilku do niemal 30 ha (największe z nich to ROD Zalesie i ROD im. H. Wieniawskiego). Warto też dodać, że ogrody działkowe na mniejszą skalę istnieją również w innych miejscowościach ROF - w Łańcucie funkcjonuje siedem ogrodów działkowych, a w Boguchwale jeden.

➤ Producenti i przetwórcy żywności

Do kategorii producentów żywności zaliczane są podmioty zajmujące się przetwarzaniem surowców rolnych w produkty gotowe do spożycia. W strukturze systemu żywnościowego Rzeszowa i Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF) występuje zróżnicowanie zarówno pod względem wielkości tych podmiotów, jak i profilu działalności. W skład tej grupy wchodzi m.in. piekarnie, cukiernie, zakłady przetwórstwa mięsnego, przetwórnice owocowo-warzywne, mleczarnie oraz wytwórnie napojów.

Na terenie Miasta Rzeszowa działalność produkcyjna prowadzona jest głównie przez firmy o charakterze mało- i średnio-przemysłowym. Część z nich obsługuje rynek lokalny, inne zaopatrują szerszy obszar, w tym instytucje zbiorowego żywienia i sieci handlowe. Przedsiębiorstwa te funkcjonują zarówno w centralnych dzielnicach miasta, jak i na jego peryferiach, gdzie dostępna jest odpowiednia infrastruktura.

W gminach tworzących ROF identyfikowane są liczne mniejsze zakłady produkcyjne, nierzadko o profilu rodzinnym. Działalność tego typu koncentruje się w kilku wyraźnie zarysowanych kierunkach, takich jak wytwórstwo pieczywa i wyrobów cukierniczych, masarstwo, przetwórstwo mleka oraz produkcja przetworów z owoców i warzyw. W niektórych gminach widoczne są specjalizacje związane z lokalnie dostępnymi surowcami rolnymi, w tym z owocami miękkimi.

Dane zebrane w toku badania wskazują na stosunkowo **wysoką koncentrację producentów żywności w gminach położonych w bezpośrednim sąsiedztwie Rzeszowa**. W strukturze tej grupy przeważają podmioty o profilu tradycyjnym, niejednokrotnie łączące działalność produkcyjną z elementami dziedzictwa kulinarnego regionu. Część firm prowadzi sprzedaż detaliczną w formie własnych punktów handlowych, inne współpracują z pośrednikami lub dostarczają produkty do placówek oświatowych i gastronomicznych.

W przypadku gmin spoza ROF, położonych w dalszych częściach województwa podkarpackiego, obserwuje się podobne formy działalności, przy czym ich zasięg rynkowy jest zazwyczaj bardziej ograniczony. Struktura tych podmiotów, podobnie jak w ROF, jest zróżnicowana – zarówno pod względem wielkości, jak i asortymentu.

W ujęciu ogólnym, **producenci żywności działający w Rzeszowie i ROF charakteryzują się zróżnicowaną formą organizacyjną i stopniem powiązania z rynkiem lokalnym**. Ich działalność pozostaje w ścisłym związku z dostępnością surowców, lokalnymi kanałami dystrybucji oraz uwarunkowaniami infrastrukturalnymi. Zidentyfikowane podmioty stanowią istotny element

¹¹ Grunty miejskie zajmują około 1 842 ha, w tym 305 ha to grunty w użytkowaniu wieczystym (z czego 66 % w użytkowaniu przez Polski Związek Działkowców i użytkowane jako rodzinne ogrody działkowe). Pozostali użytkownicy wieczystości to gminne osoby prawne, osoby fizyczne oraz spółdzielnie mieszkaniowe. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Rzeszowa, Rzeszów, wrzesień 2023, s. 39.

lokalnego systemu żywnościowego, odpowiadając za przetworzenie znacznej części surowców rolnych oraz zaopatrywanie mieszkańców regionu w podstawowe produkty spożywcze.

Do grupy producentów żywności zaliczają się podmioty przetwarzające surowce rolne w produkty przeznaczone do bezpośredniego spożycia. Na terenie Rzeszowa i Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF) są to zarówno firmy o zasięgu lokalnym, jak i przedsiębiorstwa funkcjonujące w szerszym obiegu rynkowym. Przeważają małe i średnie zakłady produkcyjne, nierzadko o charakterze rodzinnym, reprezentujące różnorodne branże przetwórstwa spożywczego.

W Rzeszowie jednym z najbardziej rozpoznawalnych producentów żywności jest spółka **Makarony Polskie S.A.**, posiadająca swoją siedzibę i zaplecze produkcyjne na terenie miasta. Firma działa w skali ogólnopolskiej, ale jednocześnie funkcjonuje w lokalnym ekosystemie gospodarczym, zatrudniając mieszkańców i współpracując z dostawcami z regionu. Jej obecność potwierdza znaczenie Rzeszowa jako zaplecza przemysłu spożywczego o szerokim zasięgu. W obrębie miasta działają również mniejsze podmioty, jak np. piekarnie produkujące tradycyjne wypieki, cukiernie z ofertą lokalnych słodkości oraz browary rzemieślnicze rozwijające niszową produkcję.

Wśród przykładów z Miasta Rzeszowa wymienić można piekarnię **„Chleby Rzeszowskie”**, która prowadzi wypiek pieczywa według tradycyjnych receptur, a jednocześnie obsługuje odbiorców hurtowych i detalicznych. Jej działalność obejmuje nie tylko produkcję, ale także dystrybucję w obrębie miasta. Innym przykładem jest **„Browar Manufaktura Rzeszów”**, funkcjonujący w modelu produkcji rzemieślniczej, łączący lokalną identyfikację z działalnością promocyjną w obrębie gastronomii.

Na terenie ROF, w gminie Lubenia, funkcjonuje firma **„Dobre z Lasu”**, zajmująca się wytwarzaniem przetworów z owoców leśnych, soków i octów naturalnych. Działalność oparta jest na lokalnych zasobach oraz krótkim łańcuchu dostaw. W Trzebownisku zlokalizowana jest **rodzinna masarnia** prowadząca produkcję wyrobów mięsnych o ograniczonym zasięgu, współpracująca głównie z siecią lokalnych sklepów i gastronomii. W gminie Boguchwała operuje natomiast **producent nabiału**, którego oferta obejmuje m.in. sery twarogowe i mleko pasteryzowane, dostarczane do przedszkoli i szkół w regionie.

Zidentyfikowano również działalność firm zajmujących się przetwórstwem owoców miękkich, szczególnie borówki i aronii. Część z nich powiązana jest z lokalnymi grupami producenckimi i podejmuje współpracę z dystrybutorami spoza województwa. Przykładem takiej inicjatywy może być współpraca w ramach Podkarpackiej Grupy Producentów Borówek, której członkowie prowadzą przetwórstwo na małą skalę w gminach południowo-zachodniego ROF.

W strukturze producentów występują również przedsiębiorstwa łączące działalność przetwórczą z promocją dziedzictwa kulinarnego regionu. W niektórych przypadkach są to podmioty aktywnie uczestniczące w lokalnych wydarzeniach gastronomicznych, targach czy projektach edukacyjnych. Działają one często na styku sektora żywnościowego i turystycznego, rozwijając ofertę związaną z produktami regionalnymi.

➤ Handel

W strukturze miejskiej Rzeszowa szczególną rolę odgrywa Hala Targowa przy ul. Targowej, jedno z najstarszych targowisk w regionie, zlokalizowane w ścisłym centrum miasta. Obiekt ten posiada znaczenie nie tylko handlowe, ale także społeczne i symboliczne – od lat stanowi codzienną przestrzeń zakupową mieszkańców. W ostatnich latach Hala stała się przedmiotem intensywnych debat publicznych w związku z planowaną rewitalizacją. W dyskusjach ujawniają się zróżnicowane oczekiwania władz miasta, kupców oraz lokalnej społeczności. Zainteresowanie przyszłością Hali podkreśla jej status jako miejsca zakorzenionego w miejskiej tożsamości i krajobrazie handlowym Rzeszowa.

Poza Halą Targową funkcjonują również inne punkty sprzedaży bezpośredniej – m.in. plac targowy przy ul. Dołowej na osiedlu Baranówka oraz plac przy ul. Dworaka, obsługujący południowe dzielnice miasta. Na targowiskach tych oferowane są głównie świeże produkty – warzywa, owoce, nabiał, mięso oraz artykuły przetworzone. Część sprzedawców to rolnicy i przetwórcy z terenu ROF.

Od 2023 roku w Rzeszowie odbywa się cykliczna inicjatywa pn. Podkarpacki Bazar, organizowana w Parku Papieskim przy al. Armii Krajowej. Wydarzenie ma charakter otwarty i odbywa się raz w miesiącu, skupiając około 150 wystawców – producentów żywności ekologicznej i tradycyjnej, gospodarstwa rolne, koła gospodyń wiejskich oraz rzemieślników. Bazar stanowi nową przestrzeń promocji lokalnych produktów i bezpośredniego kontaktu między producentami a mieszkańcami, ciesząc się dużym zainteresowaniem odbiorców.

Na terenie ROF szczególnym przykładem jest targowisko miejskie w Boguchwale, zlokalizowane przy Podkarpackim Ośrodku Doradztwa Rolniczego (PODR). Miejsce to wyróżnia się wysokim udziałem rolników i przetwórców z regionu, a jego działalność silnie powiązana jest z promocją żywności regionalnej, tradycyjnej i ekologicznej. W określonych dniach tygodnia organizowane są tu również kiermasze tematyczne, pokazy kulinarne oraz warsztaty edukacyjne. Dzięki bliskości instytucji doradczej, targowisko w Boguchwale pełni nie tylko funkcję handlową, lecz także edukacyjną i integracyjną.

Wzmiankowane targowiska i bazarki – zarówno te o utrwalonej pozycji, jak i nowe inicjatywy – świadczą o **zróżnicowanym krajobrazie handlu żywnością w regionie**. Obok tradycyjnych form sprzedaży pojawiają się alternatywne modele dystrybucji, odpowiadające na rosnące zainteresowanie konsumentów lokalnym pochodzeniem produktów, ich jakością oraz transparentnością łańcucha dostaw.

W strukturze hurtowej istotne znaczenie ma Grupa Handlowa SPECJAŁ, mająca swoją siedzibę w Rzeszowie. To jeden z największych operatorów hurtowych w Polsce, obsługujący rynek ogólnokrajowy, ale zakorzeniony w regionalnym ekosystemie. Firma prowadzi również sieci detaliczne, takie jak Nasz Sklep i Delikatesy Premium. Innym przykładem rzeszowskiego przedsiębiorstwa o regionalnym charakterze jest FRAC, który prowadzi sklepy spożywcze

z rozbudowanym asortymentem produktów świeżych, w tym pochodzących od lokalnych dostawców.

Na poziomie regionalnym, poza dominacją dużych sieci, zauważalne są także **próby tworzenia alternatywnych form dystrybucji**. Pojawiają się inicjatywy sklepów współpracujących bezpośrednio z rolnikami, systemy skrzynek warzywnych oraz sprzedaż online z dowozem. Choć nadal funkcjonują one w ograniczonej skali, wskazują na rosnące zainteresowanie modelami opartymi na skracaniu łańcuchów dostaw.

W ujęciu ogólnym, sektor handlu i dystrybucji w ROF **cehuje się dużą różnorodnością podmiotową i funkcjonalną**. Targowiska, sklepy niezależne, hurtownie oraz inicjatywy alternatywne tworzą wspólnie złożoną tkankę systemu żywnościowego regionu, której charakter i rozwój pozostają istotnym obszarem obserwacji w kontekście planowania polityki żywnościowej.

➤ **Inne podmioty biznesowe - klastry i spółdzielnie**

W strukturze sektora usług i biznesu działającego w obszarze systemu żywnościowego Rzeszowa i Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF) istotną rolę odgrywają podmioty zbiorowe: klastry, spółdzielnie, grupy producenckie oraz przedsiębiorstwa spółdzielcze o długoletniej tradycji. Choć ich znaczenie gospodarcze w ostatnich dekadach uległo osłabieniu, wiele z tych instytucji nadal aktywnie uczestniczy w lokalnym rynku żywnościowym i posiada potencjał do odegrania roli w przyszłej polityce żywnościowej regionu.

Na poziomie regionalnym funkcjonuje **Klaster Podkarpackie Smaki**, zrzeszający producentów żywności tradycyjnej i regionalnej. Jego celem jest promocja produktów wysokiej jakości, wsparcie marketingowe oraz integracja środowiska lokalnych przetwórców i usługodawców gastronomicznych. Członkami klastra są m.in. masarnie, mleczarnie, piekarnie oraz restauracje promujące lokalną kuchnię.

W strukturze gospodarczej ROF działają również **grupy producentów rolnych**, reprezentujące różne sektory produkcji – m.in. uprawy owoców miękkich, produkcję mleka i zbóż. Przykładem jest **Podkarpacka Grupa Producentów Borówek „Elliot”**, zrzeszająca gospodarstwa z okolic Tyczyna. Grupa ta prowadzi działalność w zakresie wspólnego zaopatrzenia, promocji i logistyki, rozwijając także elementy przetwórstwa i bezpośredniej sprzedaży.

Ważnym elementem krajobrazu gospodarczego regionu są również **spółdzielnie konsumenckie Społem** oraz **Gminne Spółdzielnie „Samopomoc Chłopska” (GS-y)**. W Rzeszowie funkcjonuje **Społem PSS Rzeszów**, prowadzące sieć sklepów detalicznych oraz punkty gastronomiczne. Są to: **Ciastkarnia "Wueska"** zlokalizowana przy ul. Hetmańskiej 58, specjalizująca się w produkcji wyrobów cukierniczych, takich jak drożdżówki z różnym nadzieniem, ciasta tortowe, serniki, marmurki, babki, ciasta orzechowe oraz pierniki. Receptury oparte są na sprawdzonych, domowych przepisach, co zapewnia wysoką jakość i wyjątkowy smak produktów. Ciastkarnia oferuje również torty na zamówienie, dostosowane do indywidualnych potrzeb klientów. Drugi to lokal to **Bar-Restauracja "Klimat"** mieszcząca się pod tym samym adresem. Lokal serwuje regionalne potrawy

i oferuje organizację imprez okolicznościowych na sali dla 60 osób. Specjalizuje się w produkcji dań takich jak pierogi (ruskie, z kapustą kwaszoną, z kapustą słodką i pieczarkami, z kaszą gryczaną i twarogiem), krokiety z kapustą, gołąbki, kopytka, kluski śląskie, naleśniki z serem oraz kotlety mielone. Wyroby te cieszą się dużą popularnością i są dostarczane do **sieci sklepów "Społem" PSS** na terenie całego Rzeszowa. Miejsce to łączy tradycję żywienia zbiorowego z elementami kuchni regionalnej i jest dostępne dla szerokiego grona mieszkańców. Tego typu działalność – na styku handlu detalicznego i gastronomii – sprawia, że Społem zachowuje charakter instytucji publicznej w wymiarze społecznym, oferując przystępne cenowo posiłki i produkty codziennego użytku.

Gminne Spółdzielnie (GS) działają w wybranych gminach ROF, prowadząc sklepy spożywcze, piekarnie, punkty usługowe, a niekiedy także gastronomię (np. bary mleczne lub jadłodajnie). Choć ich rola gospodarcza jest obecnie ograniczona, w wielu miejscowościach pozostają one istotnym ogniwem lokalnej infrastruktury żywnościowej, zwłaszcza w zakresie dostępności produktów podstawowych i możliwości zatrudnienia lokalnej ludności.

Na obszarach wiejskich GS-y niejednokrotnie pełnią funkcję operatorów małoskalowej dystrybucji żywności, zaopatrując sklepy wiejskie i szkoły. Ich zasoby – w tym zaplecze magazynowe, znajomość lokalnych rynków oraz struktury organizacyjne – mogą być w przyszłości wykorzystane w działaniach wspierających krótkie łańcuchy dostaw i żywienie zbiorowe w instytucjach publicznych.

Obok tradycyjnych spółdzielni, w ROF obecne są również **formy współpracy o charakterze nieformalnym, w tym inicjatywy producentów ekologicznych lub grupy wspólnego przetwórstwa**. Część z nich rozwija się przy wsparciu Podkarpackiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego (PODR), który pełni funkcję instytucji wspierającej rozwój spółdzielczości i przedsiębiorczości społecznej w sektorze rolno-spożywczym.

Obecność różnorodnych form współpracy gospodarczej – od nowoczesnych klastrów po klasyczne spółdzielnie konsumenckie i gminne – wskazuje na istnienie lokalnych struktur, które mogą odegrać ważną rolę w przyszłym modelu koordynacji polityki żywnościowej. Zróżnicowane zasoby organizacyjne, społeczne i logistyczne tych podmiotów stanowią potencjał, który może być aktywowany w kierunku wspierania lokalnych łańcuchów dostaw, zwiększania dostępu do żywności wysokiej jakości oraz tworzenia trwałych miejsc pracy.

➤ **Gastronomia**

Sektor gastronomiczny stanowi ważne ogniwo lokalnego systemu żywnościowego, łącząc produkcję i przetwórstwo z konsumpcją w przestrzeni publicznej. **Restauracje, bary, jadłodajnie, kawiarnie oraz inne formy zbiorowego żywienia** kształtują nawyki żywieniowe mieszkańców, wpływają na widoczność lokalnych produktów oraz współtworzą miejską tożsamość kulinarną. W przypadku Rzeszowa i Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF) **gastronomia jest dynamicznie rozwijającym się sektorem, zróżnicowanym pod względem oferty, modelu działania i stopnia zaangażowania w zrównoważone praktyki**.

Przy tworzeniu listy lokali gastronomicznych z terenu Rzeszowa i ROF przyjęto kryteria zgodne z międzynarodowymi standardami polityki żywnościowej miast. Inspiracją były dwa kluczowe dokumenty: *Ramowy system monitorowania Mediolańskiego Paktu Polityki Żywnościowej Miast (Milan Urban Food Policy Pact Monitoring Framework)* oraz *Rekomendacje polityki żywnościowej Rady Polityki Żywnościowej miasta Gandawa (Food Policy Recommendations of the Food Policy Council – Ghent)*. W doborze lokali zastosowano podejście jakościowe, koncentrując się na miejscach, które realizują założenia zrównoważonej i odpowiedzialnej gastronomii.

Szczególną uwagę zwrócono na korzystanie z lokalnych dostawców i krótkich łańcuchów dostaw, serwowanie kuchni regionalnej – w tym tradycyjnych proziaków – oraz promowanie dziedzictwa kulinarnego Podkarpacia. Dodatkowo analizowano takie aspekty jak zrównoważona dieta (np. sezonowe i roślinne menu), edukacja żywieniowa, przeciwdziałanie marnowaniu żywności, zaangażowanie społeczne oraz transparentność w zakresie pochodzenia produktów. Wytypowane lokale nie tylko odzwierciedlają wartości związane z lokalną tożsamością kulinarną, ale również mają potencjał, by stać się partnerami we wdrażaniu polityki żywnościowej miasta i regionu.

Wśród przykładów z Miasta Rzeszowa warto wymienić restaurację **Stary Browar Rzeszowski**, która w swoim menu łączy kuchnię regionalną z nowoczesnym podejściem do produktu, wykorzystując surowce od lokalnych dostawców, w tym mięso, pieczywo i warzywa sezonowe. **Kuk Nuk**, zlokalizowany w centrum miasta, specjalizuje się w nowoczesnej kuchni europejskiej, łączącej inspiracje lokalne i międzynarodowe. Restauracja kładzie nacisk na wykorzystywanie świeżych składników z regionu, a menu zmienia się sezonowo, co pozwala uwzględniać aktualnie dostępne produkty. Warto także wskazać na działalność **bistro Niebyleco**, które łączy aspekt społeczny (miejsce prowadzone przez fundację) z naciskiem na lokalność, edukację żywieniową i przeciwdziałanie wykluczeniu.

Szczególne miejsce w krajobrazie gastronomii zajmuje **Proziakarnia**, lokal wyspecjalizowany w przygotowywaniu tradycyjnych podkarpackich proziaków – prostych placków na sodzie, pieczonych na suchej płycie, podawanych często z masłem czosnkowym, twarogiem lub konfiturą. Miejsce to stało się nie tylko punktem promocji regionalnej kuchni, ale również elementem rozpoznawalnym wśród turystów i mieszkańców. Proziakarnia podejmuje współpracę z lokalnymi producentami nabiału i warzyw oraz uczestniczy w wydarzeniach kulinarnych i edukacyjnych, promując dziedzictwo kulinarne regionu w nowoczesnej formie. W menu dostępne są zarówno wersje klasyczne, jak i warianty wegetariańskie czy ostre, co świadczy o łączeniu lokalnego dziedzictwa kulinarnego z innowacyjnym podejściem.

W gminach należących do ROF również funkcjonują lokale gastronomiczne zorientowane na kuchnię regionalną i wykorzystanie lokalnych produktów. Przykładem może być **Karczma Pod Semaforem** w Głogowie Małopolskim, oferująca tradycyjne dania kuchni podkarpackiej, w tym pierogi, żurek czy wspomniane proziaki, przygotowywane z wykorzystaniem lokalnych składników. W okolicach Tyczyna i Lubeni funkcjonują także gospodarstwa agroturystyczne i restauracje sezonowe, które współpracują z lokalnymi rolnikami i oferują dania oparte na produktach z własnych upraw i hodowli.

W ramach analizy zidentyfikowano również lokale gastronomiczne powiązane z działalnością edukacyjną i społeczną, np. miejsca prowadzące warsztaty kulinarne, spotkania tematyczne poświęcone żywności lub programy edukacji ekologicznej. Część z nich angażuje się w działania ograniczające marnowanie żywności – np. przekazywanie nadwyżek organizacjom społecznym lub wykorzystywanie aplikacji mobilnych do sprzedaży niesprzedanych porcji.

Choć skala zjawiska zrównoważonej gastronomii w ROF jest jeszcze ograniczona, zidentyfikowane przykłady wskazują na rosnące zainteresowanie takimi praktykami, zwłaszcza wśród młodszych przedsiębiorców i konsumentów. Przestrzeń gastronomiczna staje się nie tylko miejscem spożywania posiłków, ale także narzędziem komunikacji wartości związanych z odpowiedzialnym podejściem do żywności. W tym sensie, sektor gastronomii może odegrać istotną rolę w implementacji przyszłej polityki żywnościowej, pełniąc funkcję pośrednika między produkcją a edukacją żywieniową i społecznym zaangażowaniem.

➤ Lokalne NGO i ruchy społeczne

Organizacje społeczne często są nośnikiem innowacji społecznych i liderami lokalnych zmian. Analiza spisu organizacji społecznych działających w Rzeszowie i w ROF pokazuje, że niewiele z nich wprost w swoich działaniach podkreśla kwestie związane z żywnością czy orientuje się na ten temat. Niemniej jednak należy zauważyć, że problematyka żywności w zależności od ujęcia może stanowić przedmiot działania organizacji działających w wielu obszarach: zdrowia, kultury, edukacji, rozwoju przedsiębiorczości, promocji regionu i wsparcia osób potrzebujących. I organizacje działające w każdym z tych obszarów mogą być ważnymi interesariuszami aktywnie tworzącymi politykę żywnościową regionu. Współpraca między nimi może zaś przyczynić się do stworzenia spójnego systemu, w którym żywność będzie stanowić istotny element łączący różne sfery lokalnych ekosystemów: zdrowia, kultury, gospodarki i ochrony środowiska.

Profile organizacji zidentyfikowanych w trakcie analizy danych zastanych, które mogą wnieść istotny wkład w politykę żywnościową:

✓ **Organizacje działające na rzecz zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska**

Kwestie związane z produkcją żywności mają bezpośredni wpływ na stan środowiska. Organizacje ekologiczne mogą prowadzić kampanie na rzecz zrównoważonego rolnictwa, agroekologii oraz ochrony zasobów naturalnych. Edukacja w zakresie wpływu produkcji żywności na klimat oraz promocja alternatywnych modeli upraw mogą przyczynić się do zmniejszenia negatywnego oddziaływania rolnictwa na środowisko.

Przykłady: Stowarzyszenie Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju "EKOS" (Rzeszów), Stowarzyszenie EKOSKOP (Rzeszów)

✓ **Organizacje działające na rzecz rozwoju lokalnego i przedsiębiorczości**

Organizacje pozarządowe wspierające rozwój lokalny mogą inicjować projekty związane z lokalnymi systemami żywnościowymi, promując krótkie łańcuchy dostaw oraz współpracę między rolnikami, przetwórcami i konsumentami. Ich działania mogą również obejmować wsparcie dla lokalnych przedsiębiorców zajmujących się produkcją i dystrybucją żywności. Z kolei organizacje wspierające przedsiębiorczość mogą angażować się m.in. w tworzenie lokalnych sieci współpracy, organizację szkoleń dla rolników i producentów oraz wspieranie innowacji w sektorze żywnościowym.

Przykłady: Rozwój Gminy Tyczyn, Stowarzyszenie Na Rzecz Promocji Karpat "Carpathia Land" (Świlcza), Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju i Promocji Podkarpacia PRO CARPATHIA (Rzeszów), Stowarzyszenie Drobnych Kupców Placu Targowego (Rzeszów)

✓ **Lokalne Grupy Działania (LGD)**

LGD, poprzez swoje programy i strategie rozwoju lokalnego, mogą wspierać działania m.in. na rzecz lokalnej produkcji i dystrybucji żywności. Organizowanie sieci kooperatyw spożywczych, wspieranie inicjatyw rolniczych czy rozwój turystyki kulinarnej to tylko niektóre z możliwych kierunków prowadzonych przez nich działań.

Przykłady: Lokalna Grupa Działania - Dolina Strugu, Lokalna Grupa Działania Ziemia Łańcucka, Lokalna Grupa Działania C.K. Podkarpacie

✓ **Organizacje skupiające producentów żywności**

Rolnicy i producenci żywności mogą współpracować w ramach stowarzyszeń branżowych, aby promować swoje produkty oraz wpływać na kształtowanie lokalnych polityk żywnościowych. Organizacje te mogą wspierać rozwój krótkich łańcuchów dostaw, rolnictwa wspieranego przez społeczność (RWS) oraz współpracować z samorządami w zakresie tworzenia strategii żywnościowych.

Przykłady: Podkarpackie Stowarzyszenie Rolnictwa Ekologicznego "Ekogala", Związek Stowarzyszeń „Podkarpacka Izba Rolnictwa Ekologicznego” (PIRE), Stowarzyszenie Winiarzy Podkarpacia (Boguchwała)

✓ **Banki Żywności/Jadłodzielnie**

Banki Żywności i jadłodzielnie odgrywają ważną rolę w ograniczaniu marnotrawstwa żywności oraz wsparciu osób w trudnej sytuacji ekonomicznej. Poprzez współpracę z lokalnymi producentami mogą zwiększać efektywność redystrybucji nadwyżek żywności, promować odpowiedzialną konsumpcję i wspierać lokalne polityki społeczne.

Przykłady: Podkarpacki Bank Żywności (Rzeszów), Stowarzyszenie "Zupełne Dobro" (Rzeszów)

✓ **Organizacje i ruchy działające na rzecz rozwoju i integracji społecznej**

Organizacje te mogą odegrać ważną rolę w polityce żywnościowej, łącząc swoje działania z celami zrównoważonego rozwoju i integracji społecznej. Mogą edukować mieszkańców na temat zdrowego żywienia, lokalnych produktów i planowania posiłków. Ważnym aspektem jest też organizowanie wydarzeń, które promują wspólne gotowanie i dzielenie się tradycjami kulinarnymi, oraz wspieranie inicjatyw miejskiego ogrodnictwa, które umożliwiają samodzielne uprawianie żywności i wzmacniają poczucie odpowiedzialności społecznej. Poprzez zaangażowanie mieszkańców w proces produkcji i dystrybucji żywności, takie działania uczą troski o wspólne zasoby, budują więzi sąsiedzkie oraz rozwijają postawy solidarności i współpracy, szczególnie w kontekście wspólnego dbania o środowisko i walki z marnotrawstwem jedzenia.

Przykłady: Stowarzyszenie Razem dla Rzeszowa, Stowarzyszenie "Wszyscy Razem" w Łące, Stowarzyszenie Kobiet Krasne, Fundacja Przestrzeń Lokalna w Błażowej, Aktywni Razem Lubenia, Akademia Rozwoju Społecznego w Błażowej

✓ **Organizacje działające na rzecz edukacji zdrowotnej**

Żywność ma fundamentalne znaczenie dla zdrowia, dlatego organizacje zajmujące się edukacją zdrowotną mogą prowadzić kampanie dotyczące zdrowego odżywiania, bezpieczeństwa żywnościowego i profilaktyki chorób dietozależnych. Współpraca z placówkami oświatowymi oraz jednostkami samorządu terytorialnego może pomóc we wdrażaniu programów poprawiających jakość żywienia w szkołach i instytucjach publicznych.

Przykłady: Rzeszowskie Stowarzyszenie "Ruch dla Zdrowia", Fundacja Żywieniowe ABC (Rzeszów)

✓ **Organizacje działające na rzecz tradycji i kultury**

Kultura kulinarna jest istotnym elementem dziedzictwa regionu. Organizacje kulturalne mogą promować lokalne produkty i tradycyjne metody ich wytwarzania poprzez festiwale, targi oraz wydarzenia edukacyjne. Ich działania mogą również przyczyniać się do ochrony dziedzictwa kulinarnego oraz wzmocnienia lokalnej tożsamości.

Przykłady: Centrum Promocji Produktu Lokalnego (Rzeszów), Fundacja Instytut Regionalny (Rzeszów), Stowarzyszenie „W Rytmie Natury i Tradycji” (Czudec), Towarzystwo Przyjaciół Świlczy, Stowarzyszenie Kobiet Krasne

✓ **Koła Gospodyń Wiejskich (KGW)**

Koła Gospodyń Wiejskich odgrywają kluczową rolę w podtrzymywaniu tradycji kulinarnych i lokalnej kultury żywieniowej. Mogą angażować się w edukację konsumentów na temat zdrowej żywności, organizować warsztaty gotowania tradycyjnych potraw oraz współpracować z rolnikami w zakresie sprzedaży lokalnych produktów.

Przykłady: Koło Gospodyń Wiejskich Błażowa, Stowarzyszenie Gospodyń Wiejskich Gminy Trzebownik, Koła Gospodyń z osiedla Przybyszówka, Budziwój w Rzeszowie, Stowarzyszenie Gospodyń Wiejskich w Chmielniku.

➤ **Ponadlokalne NGO i ruchy społeczne**

Rzeszów i Regionalny Obszar Funkcjonalny (ROF) mogą czerpać wsparcie od organizacji i ruchów ponadlokalnych, które działają na rzecz zrównoważonej polityki żywnościowej, lokalnych producentów czy edukacji w zakresie odżywiania. Organizacje te oferują wiedzę ekspercką, wsparcie legislacyjne, promocję dobrych praktyk, ale także możliwość szerszej współpracy z innymi regionami i instytucjami.

Przykładami takich struktur są:

✓ **Fundacja Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej (EFRWP)**

EFRWP jest organizatorem Europejskiego Forum Rolniczego, które odbywa się w Jasionce. Celem forum jest wymiana doświadczeń, promowanie innowacyjnych rozwiązań oraz omówienie bieżących wyzwań związanych z rolnictwem, w tym zrównoważonym rozwojem, ochroną środowiska i przyszłością polityki rolnej Unii Europejskiej.

Potencjał i znaczenie dla Rzeszowa i ROF:

- Wsparcie w sieciowaniu różnych interesariuszy z rynku rolno-spożywczego i dzielenie się wiedzą z innych regionów Polski.
- Wiedza na temat polityk rolnych na poziomie UE.
- Potencjalny partner do wdrażania programów edukacyjnych i animacji społecznej w ramach polityki żywnościowej ROF.

✓ **Koalicja na Rzecz Suwerenności Żywnościowej**

To inicjatywa zrzeszająca samorządy, praktyków, organizacje, rolników, aktywistów i ekspertów w celu wypracowania rozwiązań na rzecz bardziej zrównoważonego, sprawiedliwego i suwerennego systemu żywnościowego.

Potencjał i znaczenie dla Rzeszowa i ROF:

- Pomoc w tworzeniu strategii i polityk żywnościowych, które wzmocnią lokalne rolnictwo i produkcję żywności.
- Promowanie rozwiązań z zakresu krótkich łańcuchów dostaw i lokalnych systemów dystrybucji żywności.
- Możliwość udziału w sieciach wymiany dobrych praktyk dotyczących suwerenności żywnościowej.

✓ **Ogólnopolskie Stowarzyszenie Przetwórców i Producentów Produktów Ekologicznych „Polska Ekologia”**

Organizacja ta koncentruje się na wsparciu polskich producentów ekologicznych, promowaniu żywności wysokiej jakości oraz edukacji konsumentów.

Potencjał i znaczenie dla Rzeszowa i ROF:

- Wsparcie w promocji lokalnych produktów ekologicznych oraz ich certyfikacji, co może zwiększyć popyt na regionalne produkty wysokiej jakości.
- Organizacja kampanii edukacyjnych i warsztatów dla mieszkańców na temat odżywiania i korzyści wynikających z wybierania żywności ekologicznej.
- Współpraca z lokalnymi rolnikami i przetwórcami w zakresie dostosowywania ich produkcji do wymagań rynku ekologicznego.

- Możliwość udziału w krajowych programach wsparcia dla rolnictwa ekologicznego i dostępu do grantów na rozwój lokalnych gospodarstw.

✓ **Polska Federacja Producentów Żywności Związku Pracodawców**

Federacja jest związkiem pracodawców działającym na rzecz rozwoju przemysłu żywnościowego w Polsce i UE. Jej członkami są firmy i organizacje związane z szeroko rozumianym rynkiem żywności w Polsce.

Potencjał i znaczenie dla Rzeszowa i ROF:

- Wsparcie dla lokalnych producentów i przetwórców w zakresie podnoszenia standardów produkcji oraz dostosowania do regulacji krajowych i unijnych.
- Możliwość nawiązania współpracy pomiędzy producentami z Rzeszowa i ROF a nowymi sieciami dystrybucji, co zwiększy ich szanse na rozwój.
- Organizacja programów szkoleniowych i doradczych dla przedsiębiorców z sektora spożywczego.
- Współpraca przy budowie regionalnej strategii żywnościowej, uwzględniającej potrzeby lokalnych firm i konsumentów.

➤ **Osoby indywidualne**

Indywidualni mieszkańcy ROF odgrywają kluczową rolę jako konsumenci, poprzez swoje codzienne decyzje zakupowe wpływając na strukturę lokalnych rynków żywnościowych. Ich preferencje zakupowe oraz rosnąca świadomość konsumencka mogą prowadzić do wzrostu popytu na żywność produkowaną lokalnie, ekologicznie oraz etycznie. Taka postawa konsumencka może przyczyniać się do rozwoju lokalnych gospodarstw rolnych, promować krótkie łańcuchy dostaw oraz wspierać mniejsze, regionalne inicjatywy gospodarcze.

Z punktu widzenia polityki żywnościowej istotne jest również zaangażowanie społeczne osób indywidualnych. Wśród mieszkańców znajdują się osoby aktywnie działające na rzecz edukacji żywieniowej, promocji zdrowych nawyków żywieniowych, ograniczania marnowania żywności, czy też upowszechniania wiedzy na temat lokalnych zasobów żywnościowych. Ich działalność – często oddolna i nieformalna – stanowi ważny element budowania świadomości społecznej i kształtowania postaw proekologicznych oraz odpowiedzialnych konsumencko.

Jednocześnie osoby indywidualne pełnią również rolę nieformalnych „ambasadorów” lokalnej żywności, angażując się w promocję dziedzictwa kulinarnego Podkarpacia, organizując lub uczestnicząc w wydarzeniach kulturalno-społecznych związanych z żywnością. Dzięki nim możliwe jest podtrzymywanie i przekazywanie lokalnych tradycji kulinarnych kolejnym pokoleniom. Ważną rolę odgrywają osoby pełniące zarządcze i opiniotwórcze w kluczowych instytucjach.

Konrad Fijołek – Prezydent Rzeszowa

Ze względu na pełnioną funkcję jest to kluczowy interesariusz polityczny i decyzyjny. Ma możliwość inicjowania i wdrażania strategii związanych z miejskim systemem żywnościowym, takich jak

wsparcie lokalnych rolników, inicjatywy przeciwko marnowaniu żywności czy promowanie edukacji konsumentów. Jego aktywność może determinować skuteczność i zakres realizacji przyszłych projektów polityki żywnościowej.

Dr inż. Bożena Kusz – Politechnika Rzeszowska, Rada Kobiet w Rolnictwie

Jest interesariuszką o charakterze naukowym i społecznym. Dzięki swojej działalności naukowej i popularyzatorskiej może istotnie wpływać na rozwój innowacji, edukację ekologiczną i zarządczą oraz wzmacnianie pozycji kobiet w sektorze rolnym. Jej zaangażowanie sprzyja wprowadzaniu rozwiązań opartych na wiedzy eksperckiej, co może podnosić jakość i efektywność lokalnego systemu żywnościowego.

Rodzina Frąc

Rodzina Frąc, właściciele sieci sklepów spożywczych FRAC, odgrywają istotną rolę w lokalnym systemie żywnościowym Rzeszowa. Poprzez współpracę z regionalnymi dostawcami wpływają na strukturę popytu i preferencje mieszkańców, wspierając lokalną gospodarkę i skracając łańcuchy dostaw. Dzięki nowoczesnym kanałom sprzedaży, takim jak aplikacja mobilna i sklepy internetowe, przyczyniają się również do zwiększenia dostępności lokalnych produktów oraz promują odpowiedzialną konsumpcję. Mogą być ważnym partnerem miasta w budowie zrównoważonego rynku żywnościowego.

Zenon Daniłowski – Prezes spółki Makarony Polskie S.A.

Interesariusz gospodarczy o dużym znaczeniu dla lokalnego rynku spożywczego. Reprezentuje przemysł żywnościowy oraz sektor biznesowy, który może odgrywać ważną rolę w kształtowaniu współpracy na rzecz krótkich łańcuchów dostaw i produkcji wysokiej jakości żywności lokalnej. Jednocześnie może być rzecznikiem interesów dużych firm spożywczych, co może generować zarówno szanse, jak i potencjalne konflikty interesów w odniesieniu do małych producentów i rolników.

Członkowie Powiatowej Rady Podkarpackiej Izby Rolniczej

Reprezentują interesy rolników oraz producentów żywności na poziomie regionalnym. Mają możliwość wpływania na lokalną politykę rolną i gospodarczą, doradzając władzom miejskim w kwestiach związanych ze zrównoważoną produkcją rolną oraz wspieraniem gospodarstw rodzinnych. Ze względu na swoją wiedzę praktyczną oraz bliskie kontakty z producentami, mogą odegrać ważną rolę w promowaniu krótkich łańcuchów dostaw oraz produktów regionalnych.

Tadeusz Pomianek – Prezydent WSliZ, Zielony Blog WSliZ

Jest interesariuszem edukacyjno-społecznym, skupionym na propagowaniu idei zrównoważonego rozwoju i odpowiedzialnej konsumpcji. Ma szerokie możliwości oddziaływania na młode pokolenie mieszkańców Rzeszowa, co może sprzyjać długofalowym zmianom w postawach społecznych wobec żywności i środowiska. Jego działania edukacyjne mają znaczenie strategiczne, ponieważ budują podstawy przyszłej świadomości ekologicznej i konsumenckiej.

Współczesny system żywnościowy nie ogranicza się jedynie do formalnych struktur produkcji, dystrybucji i konsumpcji. Coraz większą rolę w kształtowaniu praktyk żywieniowych, gustów kulinarnych oraz postaw wobec jedzenia odgrywają influencerzy – osoby prowadzące działalność komunikacyjną w mediach społecznościowych, skupioną wokół tematyki kulinarnej i żywnościowej.

Przykładem nietypowego **influencera**, który wykorzystuje swoją aktywność w mediach społecznościowych do promocji lokalnej tożsamości kulinarnej i regionalnej jest poseł **prof. Paweł Kowal**. Polityk i przewodniczący Sejmowej Komisji Spraw Zagranicznych aktywnie promuje kulturę Podkarpacia, w tym jego tradycje kulinarne i rolników z obszaru ROF. Jego profil na Instagramie (@pawelkowal.pl) zawiera treści związane z regionem. Kowal angażuje się w inicjatywy wspierające rozwój lokalnej przedsiębiorczości, uczestnicząc w wydarzeniach takich jak Gala Podkarpackiego Klubu Biznesu w Jasionce, gdzie nagradzano osoby i firmy przyczyniające się do rozwoju regionu. Jego zaangażowanie w promocję Podkarpacia może pośrednio wspierać lokalne tradycje kulinarne i budowanie tożsamości mieszkańców ROF wokół kwestii żywnościowych.

Na terenie Rzeszowa i Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF) aktywnych jest kilku twórców internetowych, których profile tematyczne obejmują lokalną gastronomię, produkty regionalne, gotowanie w domu oraz świadome wybory żywieniowe. Choć skala ich działalności nie jest porównywalna z ogólnopolskimi kanałami, to ich wpływ w skali mikroregionu jest istotny – budują oni lokalną widoczność dla konkretnych lokali gastronomicznych, produktów i inicjatyw, a jednocześnie uczestniczą w kształtowaniu dyskursu wokół jakości żywności i stylu życia.

Ważną rolę w promowaniu lokalnej tożsamości kulinarnej, ale i w szerszym kontekście kształtowania postaw konsumenckich, odgrywają influencerzy wywodzący się z Rzeszowa, których działalność obejmuje skalę ogólnopolską. Wśród nich szczególne miejsce zajmuje **Michał Korkosz („Rozkoszny”)**, autor książek kulinarnych, promotor kuchni wegetariańskiej i popularyzator lokalnych smaków Podkarpacia. Jego blog kulinarny znajduje się pod adresem: rozkoszny.pl.

Istotnym influencerem o ogólnokrajowej rozpoznawalności jest również **Maciej Błatkiewicz**, twórca popularnego kanału YouTube „Maciej je”, zajmujący się recenzowaniem lokali gastronomicznych w Polsce, w tym również tych położonych w Rzeszowie. Jego działalność dostępna jest pod adresem: youtube.com/@Maciejje.

Do grupy lifestyle’owych influencerów z Rzeszowa należy **Julia Machunik**, która poprzez media społecznościowe podejmuje tematy związane ze stylem życia, modą oraz codziennością młodych osób. Jej profil instagramowy znajduje się pod adresem: instagram.com/juliamachunik.

Swoją działalność na polu promocji zdrowego stylu życia, świadomej konsumpcji oraz jogi prowadzą również twórcy projektu **„Hello Yogi”** – **Wiktoria Majcher i Kamil Goral**, współpracujący między innymi z markami kawowymi oraz żywnościowymi. Ich aktywność śledzić można na profilu instagramowym: instagram.com/hello.yogi.

Profil gastronomiczny o nazwie „**Garniec Smaku**”, który specjalizuje się w recenzowaniu restauracji i promowaniu podkarpackich smaków, aktywnie angażuje się w kreowanie pozytywnego wizerunku lokalnej gastronomii. Profil dostępny jest na Facebooku: facebook.com/garniecsmaku.

Z kolei profil instagramowy „**Rzeszów Foodie**” koncentruje się na promowaniu lokalnych restauracji, kawiarni oraz wydarzeń kulinarnych w regionie, tym samym wzmacniając lokalną tożsamość gastronomiczną i docierając do odbiorców spoza miasta. Profil ten znajduje się pod adresem: instagram.com/rzeszowfoodie.

Klasycznymi przykładami tego typu działalności są również profile prowadzone na Instagramie i TikToku, takie jak:

- **@rzeszowskiesmaki** – dokumentujący lokalne wydarzenia kulinarne, nowe otwarcia, recenzje restauracji i promocję regionalnych produktów;
- **@smakujwRzeszowie** – profil poświęcony gastronomii Rzeszowa i okolic, z naciskiem na kuchnię autorską, sezonową i lokalną;
- **@dietetyczka_z_podkarpacia** – twórczyni łącząca dietetykę z edukacją żywieniową, często odnosząca się do lokalnych produktów i tradycyjnych receptur w ujęciu prozdrowotnym.

Charakterystyczne dla lokalnych influencerów jest łączenie funkcji opiniotwórczej z aktywizacją społeczności – np. poprzez organizowanie konkursów, spotkań kulinarnych, udział w wydarzeniach foodowych czy promowanie inicjatyw takich jak „Podkarpacki Bazar” lub festiwale regionalnej kuchni. Niekiedy współpracują oni z lokalnymi restauracjami, producentami lub instytucjami kultury, promując działania wpisujące się w idee zrównoważonego systemu żywnościowego.

W kontekście przyszłej polityki żywnościowej miasta i regionu, influencerzy mogą pełnić funkcję **pośredników społecznych** – wspierając komunikację pomiędzy instytucjami publicznymi a mieszkańcami, promując dobre praktyki żywieniowe, zwiększając rozpoznawalność lokalnych produktów oraz wspierając edukację konsumencką. Ich aktywność może również przyczyniać się do budowy narracji wokół regionalnej tożsamości kulinarnej, istotnej w planowaniu działań opartych na zasobach i dziedzictwie miejsca.

➤ Uczelnie wyższe

Duże znaczenie dla polityk żywnościowych miasta i jego regionu mają także funkcjonujące tam ośrodki naukowe i akademickie, jak na przykład **Uniwersytet Rzeszowski**, **Politechnika Rzeszowska** oraz **Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie**. Prowadzą one badania, kształcą kadry oraz wspierają transfer wiedzy do praktyki. Dlatego ich potencjał analityczny i innowacyjny ma istotne znaczenie dla planowania i wdrażania polityk żywnościowych.

Oto kilka kluczowych funkcji i potencjałów, które mogą one pełnić w kontekście polityki żywnościowej:

✓ **Edukacja i kształcenie specjalistów**

Uczelnie w Rzeszowie kształcą studentów w zakresie m.in. nauk rolniczych, ochrony i kształtowania środowiska, technologii żywności i żywienia, co ma znaczenie dla rozwijania kompetencji niezbędnych w sektorze produkcji i przetwórstwa żywności.

✓ **Badania naukowe i innowacje**

Uczelnie w Rzeszowie prowadzą badania naukowe w obszarze rolnictwa, biotechnologii, zrównoważonego rozwoju oraz jakości żywności. Badania te mogą przyczynić się do wprowadzania innowacji w produkcji rolniczej, opracowywania nowych technologii oraz poprawy efektywności procesów wytwórczych. Przykładowo, badania nad efektywniejszym wykorzystaniem zasobów wodnych, ochroną roślin czy rozwojem ekologicznych metod upraw mogą mieć wpływ na zrównoważoną politykę żywnościową w regionie.

✓ **Współpraca z samorządami i biznesem**

Uczelnie mogą pełnić funkcję doradczą i konsultacyjną dla samorządów oraz przedsiębiorstw z sektora rolno-spożywczego, wspierając rozwój polityk publicznych związanych z produkcją i dystrybucją żywności. Możliwość współpracy z sektorem prywatnym oraz lokalnymi władzami może pozwolić na wprowadzanie innowacyjnych rozwiązań w produkcji rolnej, w tym poprawę jakości i efektywności, oraz na wspieranie lokalnych przedsiębiorców.

✓ **Zrównoważony rozwój rolnictwa i produkcji żywności**

Uczelnie, poprzez badania i programy edukacyjne, promują zrównoważony rozwój rolnictwa, który jest zgodny z politykami UE oraz krajowymi, dotyczącymi m.in. ekologicznej produkcji żywności i ochrony środowiska. Działania te mogą pomóc we wdrażaniu polityk sprzyjających wytwarzaniu żywności wysokiej jakości, a także zapewnieniu bezpieczeństwa żywnościowego regionu.

✓ **Przyciąganie inwestycji i rozwój infrastruktury**

Obecność uczelni wyższych w regionie przyczynia się do wzrostu atrakcyjności inwestycyjnej Rzeszowa oraz ROF, w tym inwestycji w przemysł spożywczy, biotechnologiczny i rolniczy. Uczelnie mogą działać jako inkubatory innowacji, które przyciągają przedsiębiorców i inwestorów, wspierając rozwój lokalnej gospodarki i sektora rolno-spożywczego.

✓ **Transfer wiedzy i współpraca z rolnikami**

Uczelnie mogą pełnić rolę pośredników w transferze wiedzy z zakresu nowoczesnych metod produkcji rolnej i technologii żywnościowych, oferując szkolenia, warsztaty oraz doradztwo dla rolników i producentów żywności. Współpraca ta pozwala na wprowadzenie innowacyjnych technologii i lepszych praktyk w produkcji rolnej, co ma bezpośredni wpływ na jakość i efektywność produkcji żywności.

✓ **Monitorowanie i analiza sytuacji żywnościowej**

Współpraca uczelni z samorządami i agencjami rządowymi może także obejmować monitorowanie sytuacji w zakresie produkcji i dystrybucji żywności, identyfikowanie problemów związanych z bezpieczeństwem żywnościowym i opracowywanie polityk w odpowiedzi na zmieniające się potrzeby społeczne i gospodarcze. Dzięki badaniom i analizom, uczelnie mogą wspierać tworzenie polityk w obszarze bezpieczeństwa żywnościowego i zrównoważonego rozwoju.

✓ **Rozwój turystyki opartej m.in. o lokalne i regionalne produkty**

Współpraca uczelni z lokalnymi producentami żywności i samorządami może również przyczynić się do promocji regionalnych produktów spożywczych oraz rozwoju turystyki. Rzeszów może stać się ważnym punktem na mapie turystycznej regionu, gdzie zwraca się uwagę na lokalne, wysokiej jakości produkty.

➤ **Media**

Lokalne i regionalne media informacyjne (prasa, radio, portale) odgrywają ważną rolę w upowszechnianiu wiedzy, promocji lokalnych inicjatyw i kształtowaniu opinii publicznej na temat systemu żywnościowego.

Media lokalne ROF tworzą zróżnicowany ekosystem informacyjny, obejmujący zarówno tradycyjne redakcje prasowe, jak i nowoczesne portale internetowe oraz rozgłośnie radiowe i telewizję. **W kontekście promowania miejskich polityk żywnościowych kluczowe znaczenie mają media o szerokim zasięgu oraz te specjalizujące się w tematach gospodarczych, spożywczych i ekologicznych.** Skuteczna polityka informacyjna miasta w związku z działaniami na rzecz zrównoważonych systemów żywnościowych musi się opierać o kanały, z których regularnie korzystają konkretne grupy docelowe.

Wśród najważniejszych mediów informacyjnych w Rzeszowie znajdują się portale Nowiny24.pl, RESinet.pl, Rzeszów News, Super Nowości, Kurier Rzeszowski oraz Rzeszów112.pl, które dostarczają bieżących wiadomości na temat wydarzeń miejskich, w tym również tematów związanych z rolnictwem, ekologią i lokalnym rynkiem spożywczym. Polskie Radio Rzeszów oraz TVP3 Rzeszów docierają do szerokiego grona odbiorców, umożliwiając promocję inicjatyw dotyczących polityki żywnościowej na poziomie regionalnym. Warto zwrócić uwagę również na czasopisma gminne, takie jak Kurier Błażowski, które pełnią ważną rolę w społecznościach gmin rzeszowskiego obwarzanka, podobnie jak gminne portale informacyjne czy gminne media społecznościowe.

Dzięki szerokiej dostępności lokalnych mediów, zarówno internetowych, jak i tradycyjnych, możliwe jest skuteczne docieranie do różnych grup odbiorców z przekazem dotyczącym miejskich polityk żywnościowych, wspierania lokalnych producentów oraz promowania zdrowej i zrównoważonej konsumpcji.

Na mapie rzeszowskich mediów wyróżnia się Zielony Blog WSiZ, blog o zasięgu ogólnopolskim, prezentujący w przystępny sposób specjalistyczne materiały przygotowane przez ekspertów i naukowców na temat różnych aspektów zrównoważonego rozwoju i ekologii. Zdecydowanie jest to ważny partner merytoryczny, który może wesprzeć działania miasta w działaniach na rzecz zrównoważonych polityk żywnościowych. Ciekawą inicjatywą WSiZ jest też studencki magazyn Intro Media poruszający ważne zagadnienia społeczne.

Ważnym medium jest też specjalistyczny miesięcznik Agro Podkarpacie wydawany przez Podkarpacką Izbę Rolniczą, który pozwala dotrzeć do szerokiej grupy lokalnych rolników.

➤ Funkcjonalne podejście do polityki żywnościowej

Proces identyfikacji interesariuszy polityki żywnościowej Rzeszowa został przeprowadzony nie tylko w obrębie granic administracyjnych miasta, ale także na obszarze Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF) obejmującego sieć 15 gmin położonych w centralnej części województwa podkarpackiego, które pozostają w silnych relacjach gospodarczych, społecznych i środowiskowych. ROF tworzą: stolica województwa – Miasto Rzeszów (będące miastem na prawach powiatu) oraz Miasto Łańcut, cztery gminy miejsko-wiejskie: Boguchwała, Błażowa, Głogów Małopolski, Tycyn oraz dziewięć gmin wiejskich: Chmielnik, Czarna, Czudec, Krasne, Lubenia, Łańcut, Świlcza, Hyżne i Trzebownisko. Należą one do 3 powiatów ziemskich: rzeszowskiego, łańcuckiego oraz strzyżowskiego¹².

Rzeszowski Obszar Funkcjonalny zajmuje powierzchnię 1 211 km², co stanowi niespełna 7% obszaru województwa podkarpackiego. Według danych GUS z 2021 roku, zamieszkuje go ponad 398 tysięcy osób, czyli 19,2% populacji regionu. Największą liczbę mieszkańców skupia Miasto Rzeszów, które stanowi niemal połowę całej populacji ROF. Natomiast najmniej ludne są gminy Lubenia, Chmielnik i Hyżne, gdzie liczba mieszkańców nie przekracza 10 tysięcy¹³.

Przyjęte podejście do identyfikacji interesariuszy wynika z faktu, że **system żywnościowy miasta nie funkcjonuje w izolacji, lecz jest ściśle powiązany z otaczającymi je gminami i powiatami**. Miasta, zwłaszcza ośrodki metropolitalne, nie są też w stanie samodzielnie zapewnić sobie bezpieczeństwa żywnościowego. Produkcja żywności, przetwórstwo oraz duża część dystrybucji znajdują się głównie poza ich granicami administracyjnymi, na terenach wiejskich i podmiejskich. To właśnie tam działają gospodarstwa rolne, przedsiębiorstwa zajmujące się produkcją i przetwarzaniem żywności oraz inne podmioty kluczowe dla miejskiego systemu żywnościowego. Ośrodki te pełnią także istotną funkcję obsługi rolnictwa. W tym układzie Rzeszów pełni rolę centrum konsumpcji, dystrybucji i decyzyjności, gdzie znajdują się główne rynki zbytu, instytucje regulujące oraz infrastruktura logistyczna.

W Strategii Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego do 2030 roku¹⁴ brakuje ujęcia rolnictwa w kontekście strategicznego bezpieczeństwa żywnościowego regionu, planowania łańcuchów dostaw żywności, wspierania lokalnych rynków żywnościowych czy promocji zdrowego odżywiania w powiązaniu z lokalną produkcją rolną. Skupia się ona przede wszystkim na gospodarczym

¹² O powstaniu Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego por. <https://bip.erzeszow.pl/286-wydzial-pozyskiwania-funduszy/4236-rzeszowski-obszar-funkcjonalny/4550-jak-powstal-rzeszowski-obszar-funkcjonalny-rof-i-jakie-gminy-obejmuje.html>

¹³ Por. Strategia ZIT Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego do roku 2030 wraz z prognozą oddziaływania na środowisko, <https://rof.org.pl/strategia-zit-rzeszowskiego-obszaru-funkcjonalnego-do-roku-2030-wraz-z-prognoza-oddziaływania-na-srodowisko-2/>

¹⁴ Ibidem.

wymiarze funkcjonowania rolnictwa, jego dywersyfikacji, a także na ochronie cennych gruntów rolnych. Żywność jest też widziana jako element i narzędzie rozwoju lokalnej i regionalnej turystyki. W tym kontekście już samo przyjęcie perspektywy ROF w badaniu interesariuszy polityki żywnościowej można uznać za wartość dodaną. Pozwala ono także na:

Uwzględnienie rzeczywistego przepływu żywności

– granice administracyjne nie odzwierciedlają faktycznych powiązań między miejscem produkcji a miejscem konsumpcji. Gospodarstwa rolne dostarczające żywność do Rzeszowa często znajdują się poza miastem, ale ich działalność bezpośrednio wpływa na funkcjonowanie miejskiego systemu żywnościowego.

Lepsze zrozumienie łańcucha wartości w systemie żywnościowym

– identyfikacja interesariuszy w skali ROF pozwala lepiej uchwycić cały proces od produkcji, przez przetwórstwo i dystrybucję, aż po sprzedaż i konsumpcję, co daje pełniejszy (choć oczywiście nie w pełni kompletny) obraz funkcjonowania systemu żywnościowego.

Zwiększenie skuteczności polityki żywnościowej

– działania ograniczone wyłącznie do granic miasta byłyby niekompletne i nieskuteczne. Rzeszów powinien współpracować z otaczającymi go gminami w zakresie krótkich łańcuchów dostaw, rynków lokalnych, programów edukacyjnych i strategii bezpieczeństwa żywnościowego.

Ułatwienie współpracy między jednostkami samorządu terytorialnego

– tworzenie polityki żywnościowej w kontekście ROF sprzyja budowaniu partnerstw między miastem a sąsiednimi gminami, co może przełożyć się na lepszą koordynację działań i efektywniejsze zarządzanie dostępnymi zasobami.

➤ Kryteria klasyfikacji interesariuszy

Jako punkt odniesienia wybrane zostały dwa europejskie miasta – Mediolan i Gandawa – które w ostatnich latach wypracowały innowacyjne i komplementarne podejścia do kształtowania lokalnych polityk żywnościowych. Ich doświadczenia pokazują, w jaki sposób miasta mogą aktywnie wpływać na przekształcanie systemów żywnościowych, budując je w oparciu o zasady zrównoważonego rozwoju, współpracy międzysektorowej oraz realnego zaangażowania społeczności lokalnych. **Zarówno Mediolan, jak i Gandawa stanowią istotne punkty odniesienia dla projektowania lokalnych polityk żywnościowych – nie tylko ze względu na ich pionierski charakter, ale przede wszystkim ze względu na systemowe, inkluzywne i adaptowalne podejście do budowy miejskich systemów żywnościowych.** Oba miasta uznawane są za liderów w zakresie wdrażania zrównoważonych strategii żywnościowych w kontekście miejskim – w skali europejskiej i globalnej.

Mediolan zapoczątkował międzynarodowy proces poprzez powołanie Paktu Mediolańskiego (*Milan Urban Food Policy Pact* – 2015)¹⁵, który został podpisany przez ponad 200 miast z całego świata, z czego w Polsce przez Warszawę (2015), Wrocław (2024) oraz Kraków (2024). Pakt ten stanowi pierwszą globalną deklarację miast na rzecz bardziej sprawiedliwych, odpornych i zrównoważonych systemów żywnościowych. Mediolan nie tylko pełnił rolę inicjatora, ale również wdrożył własną

¹⁵ *The Milan Pact*, <https://www.milanurbanfoodpolicypact.org/the-milan-pact/> [dostęp 30.03.2025].

politykę żywnościową na poziomie miejskim, integrując cele zdrowotne, środowiskowe i społeczne. Opracowany do Paktu *Monitoring Framework*¹⁶ to kluczowe narzędzie, które pomaga miastom identyfikować priorytety, budować partnerstwa i mierzyć postęp. Co ważne, dokument ten wyraźnie akcentuje znaczenie współpracy międzysektorowej, udziału społecznego i oparcia polityki na danych – elementy te znajdują bezpośrednie odzwierciedlenie w strukturze interesariuszy ROF.

Gandawa, z kolei, stanowi wzorcowy przykład partycypacyjnego tworzenia lokalnej polityki żywnościowej. Strategia *Ghent en Garde*¹⁷, ogłoszona w 2013 roku, została opracowana w ścisłej współpracy z mieszkańcami, przedsiębiorcami, organizacjami społecznymi i instytucjami naukowymi. Powstanie *Food Policy Council* – rady ds. żywności o szerokim składzie – pozwoliło nie tylko na wypracowanie celów politycznych, ale także na trwałe zaangażowanie różnych grup społecznych w ich wdrażanie. Gandawa pokazała, że nawet średniej wielkości miasto może skutecznie rozwijać politykę żywnościową, jeśli oprze ją na dialogu i wiedzy lokalnej. Co istotne, miasto przywiązuje dużą wagę do zróżnicowanych form produkcji żywności – w tym miejskiego ogrodnictwa, rolnictwa ekologicznego i kooperatyw konsumenckich – które są również obecne w ROF.

W związku z tym **Mediolan i Gandawa oferują dwa komplementarne modele: pierwszy – instytucjonalno-strategiczny (ramowy), drugi – partycypacyjno-operacyjny (oddolny)**. Oba są inspiracją do tworzenia lokalnej polityki żywnościowej, która uwzględnia zarówno wielopoziomowe zarządzanie, jak i lokalne relacje społeczne i gospodarcze.

Przyjęta w projekcie klasyfikacja interesariuszy systemu żywnościowego Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego opiera się na funkcjonalnym podziale, który uwzględnia zarówno instytucjonalny charakter podmiotów, jak i ich praktyczną rolę w systemie żywnościowym. To podejście znajduje uzasadnienie w dokumentach strategicznych miast, które wyznaczają międzynarodowe standardy w zakresie miejskich polityk żywnościowych – przede wszystkim w *Milan Urban Food Policy Pact Monitoring Framework* (MUFPP) oraz w rekomendacjach polityki żywnościowej Gandawy (*Ghent en Garde*).

- ✓ Po pierwsze, dokument MUFPP podkreśla, że skuteczna polityka żywnościowa wymaga współpracy międzysektorowej i wielopoziomowej – zarówno pionowej (rząd – województwo – samorząd), jak i poziomej (administracja – sektor prywatny – społeczeństwo obywatelskie). Dlatego wśród interesariuszy ujęto instytucje publiczne różnych szczebli: krajowego, wojewódzkiego i samorządowego. Podobne podejście zastosowano w Gandawie, gdzie partnerami polityki żywnościowej są zarówno lokalne władze, jak i podmioty publiczne o szerszym zasięgu działania.
- ✓ Po drugie, MUFPP wyróżnia cały obszar działań związanych z produkcją, przetwórstwem i dystrybucją żywności. W tym duchu ujęto oddzielnie producentów i przetwórców –

¹⁶ *The Milan Urban Food Policy Pact. Monitoring Framework*, <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/d394b597-51e0-44b2-a3dc-dac8c1a51e91/content> [dostęp 30.03.2025].

¹⁷ <https://ruaf.org/assets/2019/11/Gent-en-Garde.pdf> [dostęp 30.03.2025].

z rozróżnieniem na rolników konwencjonalnych i ekologicznych, co odzwierciedla ich zróżnicowane podejścia i potencjalny wpływ na zrównoważony rozwój. Uwzględnienie Rodzinnych Ogrodów Działkowych jako niezinstytucjonalizowanej, ale funkcjonalnie istotnej formy lokalnej produkcji, nawiązuje do praktyk Gandawy, gdzie wspierano miejskie ogrodnictwo jako narzędzie edukacji, integracji i samowystarczalności.

- ✓ Trzecia kategoria – sektor usług i biznesu – odpowiada kategorii „food supply and distribution” w MUFPP, gdzie wskazuje się na istotną rolę gastronomii, handlu i podmiotów wspierających lokalne łańcuchy dostaw (np. logistyka, technologia).
- ✓ Kolejne grupy – społeczeństwo obywatelskie, NGO, uczelnie, media i osoby indywidualne – tworzą fundament „multi-stakeholder food governance”, który w obu dokumentach uznawany jest za warunek konieczny. W Gandawie właśnie dzięki współpracy z NGO i ruchami społecznymi powstała partycypacyjna rada ds. żywności, a MUFPP zaleca angażowanie lokalnych mieszkańców w działania edukacyjne, planistyczne i kontrolne.
- ✓ Wreszcie, osobne ujęcie jednostek (osób indywidualnych) jako grupy interesariuszy jest zgodne z podejściem Gandawy i Mediolanu, które traktują mieszkańców nie tylko jako konsumentów, lecz także jako aktywnych twórców systemu, których można uznać za osoby wyznaczające trendy i kierunki działań.

➤ Źródła danych

Do identyfikacji i opracowania mapy interesariuszy polityki żywnościowej Rzeszowa oraz Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego zastosowano metodę analizy i przetwarzania danych z istniejących już źródeł (desk research). Proces ten polegał na zbieraniu, analizowaniu i systematyzowaniu dostępnych informacji z różnych publicznie dostępnych dokumentów i raportów, a także na identyfikowaniu kluczowych aktorów sektora rolno-spożywczego w regionie.

Wykorzystane dane pochodziły przede wszystkim z oficjalnych źródeł, takich jak statystyki Głównego Urzędu Statystycznego (GUS), Rejestr Szkół i Placówek Oświatowych Ministerstwa Edukacji Narodowej, portal informacyjny Emp@tia Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, baza organizacji społecznych Stowarzyszenia Klon/Jawor oraz krajowy rejestr Kół Gospodyń Wiejskich prowadzony przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Uwzględniono także dostępne dane, raporty i opracowania instytucji publicznych, takich jak urzędy miejskie i gminne, urzędy marszałkowskie publikujące dokumenty strategiczne, oraz inne materiały związane z politykami sektora rolno-spożywczego. Korzystano z baz przedsiębiorstw obejmujących dane na temat firm działających w sektorze rolniczym, przetwórczym i handlowym na terenie Rzeszowa i ROF. Elementem analizy były także informacje z monitoringu mediów, który dostarczał informacji związanych z kwestiami rolnictwa i sektora żywnościowego w regionie. Źródłem były także wyniki badań naukowych oraz analiz branżowych przybliżających zmiany zachodzące w sektorze żywnościowym oraz wyzwania związane z jego zrównoważonym rozwojem.

➤ **Specyfika ekosystemu żywnościowego Rzeszowa i Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego**

Rzeszowski ekosystem żywnościowy wyróżnia się silnym powiązaniem miasta z jego otoczeniem wiejskim, znaczącą obecnością gruntów rolnych w granicach administracyjnych oraz dynamicznie rozwijającym się sektorem przetwórstwa i handlu spożywczego. Mimo że Rzeszów pełni funkcję centrum konsumpcji i dystrybucji, nadal zachowuje potencjał produkcyjny, co czyni go unikalnym w porównaniu z innymi dużymi miastami w Polsce.

Szczególnym zasobem ROF są rozproszone, małoskalowe gospodarstwa rolne, w tym coraz liczniejsza grupa rolników ekologicznych. Ich działalność wspiera różnorodność biologiczną i może stanowić fundament lokalnej samowystarczalności żywnościowej. Jednocześnie obecność rodzinnych przetwórni, targowisk i spółdzielni, a także aktywny sektor gastronomiczny i handel detaliczny, wskazują na relatywnie dobrze rozwinięte lokalne łańcuchy wartości.

W kontekście planowania polityki żywnościowej istotną rolę odgrywa funkcjonalna spójność ROF jako obszaru powiązań produkcyjno-konsumpcyjnych, w którym miasto i otaczające je gminy mogą współdziałać na rzecz zrównoważonego rozwoju. Rzeszów może nie tylko konsumować, ale również pełnić rolę integratora - poprzez instytucje samorządowe, infrastrukturę i budowanie społecznej świadomości.

Rolnictwo w granicach miasta

W przeciwieństwie do wielu innych miast o podobnej wielkości, Rzeszów dysponuje znacznymi obszarami gruntów rolnych zlokalizowanymi w obrębie swoich granic administracyjnych. Włączenie dawnych wsi do struktury miejskiej sprawiło, że tzw. strefa żywicielska miasta – czyli obszar zdolny do wytwarzania żywności na potrzeby lokalnych społeczności – zaczyna się już na jego terenie. Grunty te zaliczają się w dużej części do klas I–III oraz cechują różnorodnością form użytkowania, co świadczy o ich wysokiej jakości rolniczej oraz stanowi istotny zasób w kontekście planowania lokalnej samowystarczalności żywnościowej.

Potencjał ten stwarza warunki do rozwoju miejskich form rolnictwa, takich jak ogrody społecznościowe, mikrogospodarstwa czy gospodarstwa edukacyjne, które mogą pełnić nie tylko funkcje produkcyjne, ale także integracyjne, edukacyjne i zdrowotne. Włączenie tych terenów w planowanie polityki żywnościowej umożliwia także budowanie krótkich łańcuchów dostaw, zwiększających dostępność świeżej, sezonowej żywności w miejskich instytucjach i punktach handlu detalicznego.

W perspektywie długofalowej rolniczy charakter części Rzeszowa może stać się wyróżnikiem miasta na tle innych ośrodków miejskich w Polsce. Jednak jego utrzymanie i sensowne zagospodarowanie

wymaga spójnej polityki przestrzennej, ochrony gruntów rolnych oraz aktywnego wsparcia dla producentów funkcjonujących w granicach miasta.

Zróżnicowana struktura sektora handlu i dystrybucji

Rzeszów i Rzeszowski Obszar Funkcjonalny charakteryzują się bogatą i zróżnicowaną strukturą podmiotów zajmujących się handlem i dystrybucją żywności. Obok regionalnych sieci handlowych, takich jak FRAC czy Społem, funkcjonują mniejsze sklepy, hurtownie, placówki gastronomiczne oraz targowiska, które odgrywają kluczową rolę w dostępie mieszkańców do świeżej, lokalnie wytwarzanej żywności. Szczególną pozycję zajmują tradycyjne punkty sprzedaży, jak Hala Targowa przy ul. Targowej czy targowisko w Boguchwale, pełniące nie tylko funkcje handlowe, ale także społeczne i kulturotwórcze.

Równolegle rozwijają się inicjatywy alternatywne – kooperatywy spożywcze, sprzedaż bezpośrednia od rolników, systemy skrzynek warzywnych czy okazjonalne bazarki promujące żywność ekologiczną i regionalną. Choć nadal funkcjonują na ograniczoną skalę, stanowią ważne uzupełnienie klasycznego rynku, odpowiadając na rosnące oczekiwania konsumentów wobec transparentności łańcucha dostaw, jakości produktów oraz wspierania lokalnych wytwórców.

Powstała w ten sposób złożona i wielowymiarowa tkanka handlu i dystrybucji żywności jest nie tylko zasobem gospodarczym, ale również potencjalnym narzędziem wzmacniania lokalnej odporności systemu żywnościowego. Jej rozwój i integracja powinny zostać świadomie uwzględnione w miejskiej polityce żywnościowej, zwłaszcza w kontekście promowania krótkich łańcuchów dostaw, ograniczania emisji transportowych i wspierania sprawiedliwego dostępu do żywności.

Silny sektor przetwórstwa

W Rzeszowie i gminach Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego działa szerokie spektrum podmiotów zajmujących się przetwórstwem spożywczym – od dużych zakładów przemysłowych po rodzinne firmy o profilu rzemieślniczym. Wśród branż dominują zakłady mleczarskie, piekarnicze, masarskie oraz przetwórstwo owocowo-warzywne, w tym również związane z uprawami charakterystycznymi dla regionu, takimi jak borówka, aronia czy jabłka. Taka struktura zapewnia nie tylko dostęp do zróżnicowanej oferty produktów spożywczych, ale także potencjalne zaplecze dla rozwijania krótkich łańcuchów dostaw i produkcji niskoprzetworzonej, opartej na lokalnych surowcach.

Szczególną rolę odgrywają podmioty o zasięgu ponadregionalnym, takie jak Makarony Polskie S.A., których obecność wpływa na kształtowanie rynku pracy, strukturę dostaw i możliwości promocji lokalnych produktów. Obok nich funkcjonują mniejsze zakłady piekarnicze, cukiernicze czy masarnie, często wykorzystujące tradycyjne receptury i surowce pochodzące od okolicznych rolników. Tego typu działalność nie tylko wzmacnia lokalną gospodarkę, ale również przyczynia się do ochrony dziedzictwa kulinarnego regionu.

Z punktu widzenia polityki żywnościowej, sektor przetwórstwa może odegrać kluczową rolę w budowaniu relacji między producentami rolnymi a rynkiem lokalnym – zwłaszcza w zakresie

żywienia zbiorowego, sprzedaży detalicznej oraz promocji żywności regionalnej i ekologicznej. Wsparcie dla lokalnych przetwórców, w tym ułatwienie współpracy z rolnikami i instytucjami publicznymi, może zwiększyć dostępność świeżej, przetworzonej w regionie żywności i tym samym wzmocnić odporność całego systemu żywnościowego ROF

Potencjał organizacji gospodarczych

Na obszarze ROF istnieje wiele form współpracy gospodarczej – od nowoczesnych klastrów po grupy producentów rolnych, tradycyjne spółdzielnie konsumenckie czy gminne spółdzielnie „Samopomoc Chłopska”. Ta instytucjonalna różnorodność stanowi istotny zasób dla rozwoju spójnej i trwałej polityki żywnościowej. Struktury te, zakorzenione w lokalnych społecznościach i oparte na logice współdziałania, mogą skutecznie wspierać skracanie łańcuchów dostaw, poprawę dystrybucji i zwiększanie dostępności wysokiej jakości produktów dla mieszkańców.

Klasy, takie jak „Podkarpackie Smaki”, integrują producentów regionalnej żywności i sprzyjają budowie wspólnej marki obszaru. Z kolei podmioty o charakterze spółdzielczym – jak Społem PSS Rzeszów czy GS-y – dysponują rozwiniętą infrastrukturą handlową i doświadczeniem w zaopatrywaniu lokalnych społeczności. Ich działalność często łączy funkcje gospodarcze z aspektami społecznymi, oferując dostępne cenowo produkty i wspierając lokalne miejsca pracy.

Włączenie tych aktorów w planowanie i wdrażanie polityki żywnościowej może przyczynić się do zwiększenia spójności działań, a także budowania mechanizmów partycypacyjnego zarządzania systemem żywnościowym. Ich obecność umożliwia nie tylko rozwój rynku lokalnego, ale także zwiększa odporność gospodarczą regionu i promuje modele współpracy opierające się na trwałych relacjach i wspólnych wartościach.

Warto również zwrócić uwagę na fakt, że spółdzielnie – Społem i wybrane GS-y – oprócz sprzedaży detalicznej prowadzą również własne punkty gastronomiczne. Takie połączenie funkcji handlowej i żywieniowej, choć logiczne z punktu widzenia lokalnego systemu żywnościowego, jest dziś rzadkością w skali kraju. Stanowi ono przykład funkcjonowania miejskiej infrastruktury żywnościowej, która zapewnia dostęp do niedrogich, znanych konsumentom dań opartych na lokalnych składnikach, przy jednoczesnym utrzymywaniu miejsc pracy i kontynuacji tradycji kulinarnej. Tego rodzaju rozwiązania mogą stanowić inspirację dla rozwoju nowoczesnych modeli żywienia zbiorowego, szczególnie w instytucjach publicznych i w kontekście przeciwdziałania wykluczeniu żywnościowemu.

Wysoka świadomość regionalnych tradycji kulinarnych

W Rzeszowie i regionie silnie kultywuje się dumę z lokalnej kuchni i tradycji kulinarnych, które odgrywają istotną rolę tożsamościową. Inicjatywy takie jak blog „Trzeci Talerz”, dokumentujący i promujący podkarpackie przepisy, oraz działania osób takich jak aktywny w mediach społecznościowych poseł prof. Paweł Kowal, zaangażowanych w popularyzację regionalnej kuchni, podkreślają znaczenie lokalnych produktów i technik kulinarnych. Żywność regionalna to nie tylko element gospodarki, ale także ważne narzędzie wzmacniania tożsamości lokalnej i podtrzymywania dziedzictwa kulturowego.

Sztandarowym przykładem tej tożsamościowej funkcji są proziaki – tradycyjne podkarpackie placki sodowe, wypiekane na blasze, często z dodatkiem masła lub śmietany. Obecne w domach, lokalnych festynach i kartach dań regionalnych restauracji, stanowią symbol kuchni codziennej i rodzinnej, przekazywanej z pokolenia na pokolenie. Ich prostota i lokalne składniki czynią je nie tylko nośnikiem smaku i wspomnień, ale również doskonałym narzędziem edukacyjnym i promocyjnym – zarówno w kontekście turystyki kulinarnej, jak i programów żywieniowych w instytucjach publicznych.

Z tego względu tradycyjna kuchnia regionu – w tym produkty takie jak proziaki – może stać się integralnym elementem lokalnej polityki żywnościowej: wspierając zdrowe odżywianie, budując więzi społeczne i promując lokalne rynki zbytu.

Zaplecze edukacyjne i badawcze

Istotnym atutem Rzeszowa jest obecność silnych ośrodków akademickich, które mogą odegrać znaczącą rolę w kształtowaniu lokalnej polityki żywnościowej. Zarówno Uniwersytet Rzeszowski, jak i Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania (WSliZ) podejmują tematykę związaną z systemami żywnościowymi, prowadząc działania edukacyjne, analizy i inicjatywy dialogu społecznego.

Uniwersytet Rzeszowski, jako uczelnia publiczna o szerokim profilu badawczym, dysponuje potencjałem eksperckim w zakresie rolnictwa, zdrowia publicznego, nauk społecznych i środowiskowych – obszarów kluczowych dla zintegrowanego podejścia do polityki żywnościowej. Z kolei WSliZ, znana z interdyscyplinarnego podejścia i otwartości na współpracę z otoczeniem, angażuje się aktywnie w debatę na temat przyszłości rolnictwa i bezpieczeństwa żywnościowego. Szczególne znaczenie ma zaangażowanie prezydenta uczelni, dr. hab. inż. Tadeusza Pomianka, który publicznie podejmuje temat strategicznego znaczenia rolnictwa dla przyszłości regionu, co czyni WSliZ potencjalnie silnym partnerem dla samorządu w budowaniu lokalnej polityki żywnościowej.

Obie uczelnie mogą pełnić funkcję łącznika między wiedzą a praktyką, wspierając procesy decyzyjne poprzez dostarczanie rzetelnych danych, modelowanie scenariuszy rozwoju systemu żywnościowego oraz prowadzenie działań edukacyjnych skierowanych do różnych grup interesariuszy – od uczniów po urzędników i przedsiębiorców. Ich zaangażowanie może również sprzyjać rozwojowi innowacji, które łączą lokalne tradycje z nowoczesnymi rozwiązaniami technologicznymi i społecznymi.

➤ Wyzwania i rekomendacje

Pomimo dużego potencjału zasobowego, instytucjonalnego i społecznego, Rzeszów oraz Rzeszowski Obszar Funkcjonalny nie posiadają spójnej, długofalowej polityki żywnościowej. Tymczasem analiza zebranego materiału wyraźnie pokazuje, że istnieją warunki do jej opracowania i wdrożenia. Polityka ta powinna odpowiadać na lokalne uwarunkowania, wykorzystując specyfikę miejskiego i podmiejskiego systemu żywnościowego, a zarazem integrować działania rozproszone dziś w różnych sektorach.

W szczególności rekomenduje się:

- **Lepsze wykorzystanie gruntów rolnych w obrębie miasta**, m.in. poprzez wspieranie miejskiego rolnictwa, ogrodnictwa społecznego i edukacyjnego oraz ochronę terenów o wysokiej bonitacji gleb.
- **Rozwój krótkich łańcuchów dostaw, ułatwiających bezpośrednią sprzedaż lokalnej żywności** – w tym targowisk, bazarów, kooperatyw spożywczych i systemów dystrybucji opartych na partnerstwie producentów z konsumentami.
- **Wzmocnienie współpracy między sektorem handlu, przetwórstwa a lokalnymi producentami**, aby zwiększyć udział lokalnych produktów w sprzedaży detalicznej.
- **Włączenie mieszkank i mieszkańców ROF oraz organizacji społecznych, które działają w różnych obszarach związanych z żywnością** – od edukacji i integracji społecznej po ekologię i przedsiębiorczość. Mogą one stać się interesariuszami aktywnie współtworzącymi politykę żywnościową regionu.
- **Zacieśnienie współpracy z uczelniami wyższymi**, takimi jak Uniwersytet Rzeszowski oraz Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania, które prowadzą działania badawcze, edukacyjne i eksperckie w obszarze systemów żywnościowych.

Aby uruchomić ten potencjał, konieczna jest jednak jasna deklaracja ze strony władz miasta co do wagi tematu. Taką deklaracją mogłoby być przystąpienie Rzeszowa do Paktu Mediolańskiego – międzynarodowego zobowiązania miast na rzecz zrównoważonych systemów żywnościowych. Równie istotne byłoby wpisanie kwestii suwerenności i bezpieczeństwa żywnościowego do Strategii Rozwoju Rzeszowa 2040+, co zapewniłoby polityce żywnościowej odpowiednią rangę strategiczną. Krokiem inicjującym mogłoby być powołanie międzysektorowego zespołu roboczego ds. polityki żywnościowej, który przygotuje diagnozę, cele i plan działań w tym obszarze.

Rekomenduje się również zainicjowanie trwałego dialogu społecznego wokół systemu żywnościowego, z udziałem mieszkańców, organizacji społecznych, producentów, instytucji publicznych i sektora naukowego. Transformacja systemu żywnościowego to złożony i długofalowy proces, który wymaga nie tylko strategii, ale także zaufania i współpracy między interesariuszami. Inspiracją może być podejście zastosowane w Gandawie, gdzie lokalna polityka żywnościowa została opracowana w sposób partycypacyjny – poprzez dialog, tworzenie przestrzeni współdziałania oraz powołanie Rady ds. Żywności. Rzeszów, podejmując podobną ścieżkę, może budować politykę żywnościową zakorzenioną w lokalnych doświadczeniach, wiedzy i potrzebach.

Rezultat projektu „Jaka polityka żywnościowa dla Rzeszowa?”
realizowanego na podstawie umowy nr MNiSW/2024/DAP/323
w ramach zleconego przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego
zadania pt. „Jaka polityka żywnościowa dla Rzeszowa?”.

Zadanie finansowane jest ze środków Ministra.

Minister Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego
